

KIMITO-ÖN UNDER FÖRHISTORISK
TID

av OLOF F. APPELGREN.

K i m i t o - ö n u n d e r f ö r h i s -
t o r i s k t i d .

Egentliga Finland har såväl under historisk som förhistorisk tid intagit en central ställning i avseende till det övriga Finland. Det har varit ett kulturcentrum, varifrån inflytelser utgått till olika delar av vårt land och vars civilisatoriska betydelse varit mycket stor. Kimito-ön har åtminstone under historisk tid intagit en dominerande ställning i denna viktiga kulturbygd. Föreliggande korta uppsats skall söka visa, hurudana förhållandena voro under en tid, från vilken vi inga skrivna dokument hava.

Ön Kimito befinner sig i Åbo skärgård, ungefär mitt emellan Åbo och Hangö, i Åbo och Björneborgs län, Halikko härad och Piikkis domsaga. Förutom själva Kimito socken omfattar den även Dragfjärds och Västanfjärds socknar, samt ^{en del av} Angelniemi kapell bestående av den relativt smala landtunga, som skjuter upp mot Salo i nordostlig riktning. Angelniemi ligger dock utom ramen för ifrågavarande skildring. Ön har en areal av cirka 532 km² och befolkas av ungefär fjortontusen personer (år 1918 uppgick befolkningen till 13,384 personer). Åland undantaget är Kimito Finlands största ö, trettio km. lång och tjugofem km. bred. Den är liksom en ur fastlandet lösskuren bit, förskjuten något utåt, så att vattnet kunnat tränga fram längs skärningslinjerna. I öster begränsas Kimito-ön av ett långt, slingrande sund, som på sina ställen breder ut sig till små fjärdar, såsom Träsköfjärd, Gammelbyviken, och Kummeldalsfjärden. I nordväst är det såkallade Kimito-sundet öns gräns. Kimito-ön i sin helhet kan förliknas vid en bergsplatå, som brustit, genom från öster till väster gående spjälkningsdalar. En sådan lång dal

Suomeensa!

Suomenmaa

sträcker sig genom hela ön från Gammelbyviken till Norra Långviken. Från kykobacken har man utsikt åt bägge sidor längs dalen. En annan bristningslinje går från Pederså över Bjensböleträsk till Nordanåviken. En tredje dal, som börjar vid trakten av Västlaks, skär Västanfjärd och slutar på Dragsfjärds område. En fjärde dal löper i samma riktning mellan Sjölags och Pajböle. Flere korta tvärgående dalar korsar de längsgående. Jordytan är höglänt mellan nämnda, till stor del av lera fyllda dalar. Vid sidan av dessa höja sig bergen branta, ofta uppgående ända till sextio meters höjd, på sina ställen, t. ex. nordost om Engelsby, till närmare sjuttio meter. Jämförd med de övriga, är den norra kusten rätt tvärbrant. Mellan Gammelbyviken och Hummeldalsfjärden finnas sandformationer, vilka, liksom i trakten av Högmo inne i landet, antagas vara en fortsättning på den under namnet Bjärnäåsen kända ändmoränen. Nämnda ås sträcker sig vid trakten av Strömna nästan genom hela sundet, så att man för sjöfartens tryggande varit tvungen att bygga en kanal. De i sundet förekommande vattenhöjningarna och -sänkningarna, förorsakade av vind och lufttryck, åstadkomma strömmar, vilka någon gång äro rätt så kraftiga och vilka förr ansågos vara tidvattenfenomen. I socknens nordvästra del finnes en rullstensås, som från Sandö-halvön sträcker sig förbi Böle till Tollnäs-fjärden.

Små kärr och sumpmarker äro rätt talrika i de norra delarna av ön. Träskena äro ganska fåtaliga och de äro vanligtvis grunda. Åarna rinna huvudsakligen i de förutomtalade dalarna och hava ställvis skurit sina bäddar ganska djupt in i den mjuka jordmånen. De längsta äro Viksvidja- och Nordanå-åar.^{na} Landhöjningen kan observeras i flera vikar. Angående den nuvarande befolkningens utbredning kan nämnas, att byarna och de odlade områdena främst koncentreras till de redan nämnda dalarna (de längsgående) och de mellan dem löpande tvärdalarna samt vid kusten. Bosättningen har således rätt så likformigt brett ut sig över hela ön. Jordbruket har här goda naturliga förutsättningar, liksom även boskapsskötseln.

Att även fiske idkas i öns vidsträckt farvatten, behöver icke skärskilt omnämnas.

Som bekant är Kimito en av Finlands äldsta socknar. Den omtalas redan år 1325 och 1329 i Svartboken som en kyrklig församling, vilken förutom själva ön, även omfattade Hiittis och delar av fastlandet i öster. Men helt säkert hade socknen och den kyrkliga församlingen existerat redan under föregående århundrade. Frågan ställer sig nu, om Kimitos befolkning, vid och före denna tid varit, varit svenska- eller finskatalande, med andra ord, om den tillhört vårt lands germanska eller finsk-ugriska befolkningsskikt. Själva sockennamnet Kimito återgår enligt T.E. Karsten (1) till förra hälften av det första årtusendet efter Kristi födelse. Enligt Karsten är namnet dunkelt till sitt ursprung. Den finska formen (egentligen K e m i d j o ?) företräder - på grund av första stavelsens e-ljud - i varje fall en äldre form av det säkerligen svenska, ursprungligen väl sammansatta ortsnamnet. Detta är med all sannolikhet något gammalt naturnamn, och i våra svenska landsmål finnas flere ord, som kunna tänkas ingå däri, men tillsvidare kommer man knappt utöver blotta gissningar. I varje händelse är det svenskt, icke finskt, som man på endel håll hittills synes hava trott. Den förmodade finska grundformen är såväl från formens som betydelsens sida föga antaglig, och framför allt saknar man varje anledning, att i detta fall förutsätta ett finskt namn. Det skrives förövrigt i äldsta tid K y m i t t a e , K i m i t t h u m år 1325, K i m i t t u år 1329, K i m i t t o åren 1351, 1366, 1370, K i m i t t u m år 1391, K i m m e t t o o två gånger år 1379, o.s.v. Då Kimito-landet är starkt kuperat och å omse sidor om kyrkobygn genomdrages av parallella åsar, kunde namnet eventuellt innehålla ett urgammalt svenskt ord K i m (b) = "tuppkam", vilket är samma ord, som det i våra landsmål förekommande k i m b a = "den över botten utskjutande delen av stäverna på ett laggekärl". Detta kunde hava nyttjats i samma betydelse som dess sidoform, ordet k a m b,

(1) T.E.Karsten: Svenskarnas bosättningar i Finland, (särtryck ur Sv.Litt.Sällsk.Förh.o.Upps. 27, Borgå 1917.Studentfylkingens småskrifter 6-7.

vilket betecknar "ryggås, takås", men i Skandinavien även höjder och fjäll, t. o. m. vattendrag. Senare leden kunde vara våra svenska landsmåls, även Kimito-målets m i d d = "mitt", och hela namnet skulle då syfta på orten eller ursprungligen väl "ån mittemellan åsarna", ty en å rinner nära kyrkan (jfr. fornisländska M i d g a r d r = "midgård", m i d l a n d = "landet i mitten" och särskilt norska älvnamns-stammen m e (= m i d) i Meaaen, Medalen, m. m.). I varje fall skulle ett urnordiskt ortsnamn K e m (o) m i d j o förklara såväl det finska K e m i ö (med förkortat m m kanske efter finska ordet k e m i = "flod") som det svenska K i m (m) i t t o , där i såfall det äldre m i d d senare skulle utbytt mot det likabetydande - m i i t. Dessutom är det möjligt att namnet K i m i t o påverkats av namnet R i m i t o (= fl. R y m ä t t y l ä) liksom namnet L o j o (= fl. L o h j a) sannolikt av P o j o (= fl. P o h j a). Om denna tolkning av Kimito-namnet vore riktig, härstammar detta åtminstone från första årtusendets förra hälft, (efter Kristi födelse), ty redan vid denna tidpunkt övergick det e - ljud, som ännu bevaras i det svensk-finska namnet K e m i ö, till det i vi hava i det rent svenska K i m (m) i t (t) o. Denna i och för sig osäkra namntolkning äger dock ett visst stöd i ortsnamnet T y k ö = fl. T e i j o i Bjärnä, från en närbelägen kustbygd, som förut tillhört Kimito (1).

Om än vi antaga denna tolkning och anse, att Kimito ägt en svensk befolkning, har man dockersäkra bevis för, att även en finsk bosättning existerat där. Detta bevisar bl. a. ortsnamn sådana som H i i t t i s , H ö g s å r = fl. H a u k k a s a a r i , F i n n o v a , L a p p d a l , S a r a n p ä ä , N i v e l a k s , V ä s t l a k s = fl. V e s i l a h t i , S j ö l a k s = fl. S y v ä l a h t i m. m.

Angående socknens tidigaste historia kan nämnas, att enligt Svartboken år 1344 en viss

(1): Se K a r s t e n : anført arbete (förk. a. a.) sid 41 ff.

V i n a n d u s - som tidigare verkat som präst i Tena-
 la och som senare blev kanik i Åbo - var kyrkoföre-
 ståndare i Kimito, som på denna tid väl endast hade
 en träkyrka. Den nuvarande ståtliga stenkyrkan härstam-
 mar först från medlet av fjortonhundratalet. En sägen
 förtäljer dock, att kyrkan varit avsedd att uppföras
 på en holme Klåbben, numera en halvö, rikt beväxt med
 ekar och underlydande Wiks gård. Detta ställe är belä-
 get åtskilliga kilometer från kyrkans nuvarande plats.
 Ett visst stöd synes denna sägen erhålla genom det
 faktum, att Wik på fjortonhundratalet tillhörde den med
 kyrkan så nära förbundna adelsätten Bitz, som ägde ett
 flertal gårdar i socknen. Det uppgives förövrigt, att
 murrester, som man trott äga samband med en kyrkobygg-
 nad, anträffats på Wiks mark. Var den äldre kyrkan e-
 gentligen stått, kunna vi ej säga med säkerhet. Antag-
 ligen har den varit belägen på samma plats, som den
 nuvarande, då ju just denna trakt synes hava varit av
 stor betydelse och sannolikt inspirerat själva ortsnam-
 net Kimito. Men å andra sidan är det icke omöjligt,
 att vi i dessa ruiner hava att söka öns äldsta kyr-
 ka. Den sägen åter, att Kimito kyrka uppförts av mun-
 kar från Wreta kloster i Sverge, faller på det fak-
 tum, att Wreta ursprungligen var et nunnekloster. Det är
 förmodligen blott likheten mellan namnet på det svens-
 klostret och byn Vreta i Kimito, som framkallat denna
 sägen. Vid denna tid utövade den kyrkliga tukten sina
 straffdomar med stark hand, som framgår av en anteckning
 från år 1366, att invånarna i Helgo by - som nu till-
 hör Bjärnä socken - varit bannlysta, men senare undfått
 kyrkans förlåtelse.

Om det på trakten under medel-
 tiden rådande ekonomiska och samhällsliga livet, ger det
 redan år 1378 nämnda gillet en antydning, Denna instifu-
 tion är troligen densamma som "Kyrksunds skärgårds gil-
 le", som framträder vid början av nya tiden. Vid slut-
 et av medeltiden var Kimito indelat i 19 skattehem-
 man. Silverskatten av år 1571 erlades av 551 personer,

av vilka 6 till kronan och 29 till adelskapet hörande, varjämte nämnas 5 skatteskokare och en ödelagd by. Adels släktgårdar voro tolv till antalet; av dessa uppgifter kan man sluta sig till, att befolkningen torde hava uppgått till ungefär fyratusen personer. 7 av Kimitos skattehemman gävos år 1614 i förläning åt rikskanslern Axel Oxenstjärna och 1627 utvidgades denna förläning till att omfatta hela socknen. Detta friherreskap var då till sin omfattning, efter Vasaborg och Raseborg, grevskap, det största i Finland. Det upphävdes dock år 1680 under stora reduktionen. Oxenstjärna grundade i Kimito år 1649 en barnskola (pedagogi), vilken var den första landskolan i Finland. Vi skola dock icke här ingå på dessa medeltida förhållanden, av huru stort intresse det än skulle vara. De hava endast tjänat som en lämplig bakgrund för en följande framställning.

Det gäller nu att fastställa, från vilken tid vi böra anse, att Kimitos bebyggelse härstammar och om den varit kontinuerlig, utan avbrott. För att kunna få svar på denna fråga, böra vi närmare behandla de fornynd, som här tillvaratagits och även kasta en blick på de topografiska förhållandena.

Vid tiden för Litorina-maximum, som i dessa trakter legat ungefär på sjuttio meters höjd ovanom den nuvarande havsytan, var Kimito ännu absolut obeboeligt. Granska vi en topografisk karta över denna öfverfinna vi att den alls ej då var av samma utseende som nu. Vid denna tid utgjorde den endast en utskärgård till fastlandet längre upp i norr, jämförbar med vad Hiittis yttre skärgård nu är. Ön låg, som sagt till allra största del under havsytan. Enligt vad som inledningsvis nämnts, höja sig bergen ofta till sextio å sjuttio meters höjd, men äro endast ställvis högre, och detta endast i ringa omfattning. De öar och holmar, som här och där höjde sig upp över havet voro dessutom av ringa utsträckning. Det var främst i norr och sydost dessa något talrikare höjde sig upp över Litorina-havets yta, likt kala klippor och skär. Det är

därför helt naturligt, att vi från dessa avlägsna tider sakna varjesom helst spår av en primitiv stenålders befolkning. Det folk, som vid denna tid bodde på fastlandets kust - tillhörande den såkallade S u o m u s j ä r - v i -kulturen -, syneshava undvikit beröringen med skärgården och vågade sig naturligtvis ännu mindre ut till det yttersta havsbandet. Denna nomadiserande jägar- och fiskarbefolkning, vilken stod på en rätt låg kulturståndpunkt uppehöll sig företrädesvis vid stränderna ^{av} havsvikar, mindre sjöar och floder, samt på smala näs på stäl- len, som särskilt väl lämpade sig för fiske och som hade torr jordgrund, samt voro skyddade mot kalla nor- danvindar och vindar från havet. Trakterna vid de stör- re sjöarna och vid öppna havet undveks sorgfälligt. Havsfisket var ännu okänt för detta lågt stående folk. Man förstår i beaktande av dessa omständigheter, varför ej några som helst lösfynd och ännu mindre boplatsfynd från denna primitiva period hava påträffats på Kimitoön. Inga av de delar, som höjde sig upp ur havet, skulle hava motsvarat de föröringar, som denna tids befolkning ställde på sina boplatser och skulle kunnat erbjuda ut- komstmöjligheter för dem. Öarna lågo där oskyddade för havsvindarna, utan någon mera betydande vegetation och möjligheter at giva befolkningen föda. Det är först från senare tider av stenåldern, då landet redan höjt sig be- tydligt och då dessa kala klippor vuxit till större ö- ar med en frodigare växtlighet, man påträffat spår av människor från Kimito. För närvarande äro sexton - eller eventuellt aderton - stenåldersfynd funna på ön. Dessutom omnämnes ytterligare fem föremål, som antagligen under ti- dens lopp gått förlorade. (1) Av dessa förvaras en del i på Statens Nationalmuseum i Helsingfors (förkortning N.M), en del i numera avlidne folkskollärary N. O. Jansson-Wret- dals hembyggsmuseum i Kimito Vreta-Sagalund, som efter dennes död tillhör Kimito komun. Jag skall härnedan i korthet uppräknat dem :

(1) : Enligt magister Valter Högmans anteckningar om Ki- mito, sid. 188 ff. N. M. antiqvarisk-topografiska arkiv.

1. KIMITO SN. GÄSTERBY : En b å t f o r m i g h a m -
m a r y x a, märkbart på nytt slipad, försedd med ryggsömm
Skafthålet har på undre sidan en vulst vid basen. Före
ut tillhörig greve August Armfelts samlingar på Viurila
gård. Är med sannolikhet samma föremål som No. 6 i den-
na förteckning.

2. Kimito sn. Söderlångvik gård. : En r ä t m e j s e l,
funnen vid plöjandet av en åker på förstnämnda gårds
mark år 1869. Mejseln är nästan likvinklig i genomskär-
ning. Dimensionerna äro : 158 x 53 x 28 mm. Skänkt till N.M.
år 1872 av magister H. M. Linden. Katalognummer : N. M. No
1228.

3. Kimito sn. : En r ä t m e j s e l, utan närmare
fynduppgifter. Eggen är spjälkt och mejseln är förövrigt
illa medfaren. Skänkt år 1875 till F.F.F. (Finska Forn-
minnesföreningen) av fröken Augusta Granberg. Dimensioner:
90 x 35 x 23 mm. Katalognummer : N. M. No. 1754.3.

4. Kimito sn., Thorsböle by . En r ä t m e j s e l,
helt slipad och mycket väl bibehållen. Insänd till N. M.
den 24. 11. 1909 av arbetaren Nestor Karlsson och inlöst
med 10:-. Dimensioner : 120 x 48 x 32 mm. Katalognummer : N.
M. No. 5448.1.

5. Kimito sn., Villkärr by : En r ä t m e j s e l ,
(eventuellt funnen i Hiittis socken), Fyrkantig i ge-
nomskärning, med rundade sidor. Eggen är förstörd, men fö-
remålet är annors rätt väl bibehållet.. Dimensioner : 97
x 48 (vid eggen, vid nacken 36) x 23 mm. Inköpt av mag.
V. Högman till N. M. Katalognummer : N. M. No. 2503.A.12.

6. Kimito sn. ? : En p l a n r y g g a d s k a f t -
h å l s y x a med kraftig holk, utan närmare fynduppgif-
ter. Dimensioner : 158,5 x 42 x 40 mm. Skänkt till F. F. F.
samlingar ur greve August Armfelts på Viurila samlingar
Se närmare F. F. T. (Finska Fornminnesföreningens Tid-
skrift) Vl, sid. 71, fig. 27. Denna skafthålsyxan är med
största sannolikhet identisk med båtynan No. 1. i denna
förteckning. Katalognummer :
N. M. No. 5512.16.

7. Kimito sn. Engelsby : En p i l s p e t s av skif-
fer med tånge, typ : Ailio : Die Steinzeitliche, Wohnplatz-

funde in Finland, I, sid. 44, fig. 36 (Helsingfors 1909).
 Pilspetsen är långsträckt med längsgående åsar på varde-
 ra långsidan och därigenom i genomskärning långsträckt,
 platt rombformig. Vid basen smalnar pilbladet och bildar
 en kortare tånge. Funnen år 1916 i nämnda by vid träd-
 gårdsarbete. (1) Katalognummer : N. M. No. 7098.

Dessutom förvaras följande sten-
 åldersföremål, som redan nämnts i avlidne folkskollärar N
 O. Jansson-Vretdals hembygdsmuseum i Kimito å Vreta-Sagalund.
 (Ovannämnda Jansson-Vretdal hade under sin livstid bil-
 dat detta museum i samband med socknens folkhögskola och
 hade endast med hjälp av sin lön som folkskollärare, ~~ix~~
 lyckats överkomma av ortsbefolkningen de flesta av de fö-
 remål de funnit och ännu ej lämnat till något museum.
 Värdet av dessa samlingar är säkerligen mycket stort, i-
 synnerhet som museet uppkommit utan ekonomisk hjälp vare
 sig från statens eller kommunens sida. Jansson var en
 synnerligen originell personlighet, som under hela sitt
 liv tjänade devisen : " ty ljuset är ej endast till för
 de lärde att läsa ", som han i ett brev till National-
 museet om-
~~markttttnämnde~~. Vid sin död testamenterade han sitt livs-
 verk till Kimito kommun, som genom detta blivit ägare
 till ett oskattbart och i sitt slag enastående lokalmu-
 seum).

8. : Kimito sn., Rådalen, Prästgårdstorpet . En r ä t -
 m e j s e l (enligt uppgifter å N. M. en hålmejse eller
 -yxa) med skadad egg. Visar tydliga spår av tillhuggning
 och obearbetad nacke. Den sparsamma slipningen inskränker
 sig endast till eggen och yxans nedre del. Föremålet ger
 intryck av att närmast tillhöra typen : s. k. "primitiva y-
 xor och mejslar " (2) , vilka antagligen tillhöra S u o -
 m u s j ä r v i - kuluren, men vilka dock äro i bruk ända
 till början av Montelii tredje stenålders-period. Yxan,
 som är formad genom tvåsidig kanttillhuggning, är tillver-

(1) : Se Finskt Museum (cit. F. M. -) XXV, 1918 . A. Europaeus : Nyförvärv I, Stenåldern, sid. 29 .

(2) : Europaeus : Fornfynd från Esbo och Kyrkslätt socknar, sid. 82 ff. F. F. T. XXXII:1. Helsingfors 1922.

kad av svart spröd hornblende. I genomskärning lik en parallelogram, med rundade sidor (rundningen åt samma håll). Dimensioner : cirka 118 x 64 x 24 mm.

9. Kimito sn. ? : En tväryxa, utan närmare fynduppgifter. Bred och jämntjock, på eggens breddside mera konkav än på den andra. Eggens ena hörn är något ojämt. Detta exemplar är svagt slipat, liksom hos föregående endast eggen och yxans nedre del, samt ena kanten. Nacken och andra kanten endast tillhuggna. Av samma typ som föregående och ljusgrå till färgen. Dimensioner : 124 x 59 x 20 mm.

10. Kimito sn., Vreta by, Storgård. : En spetsnackig eller rombformig skafthålsyxa, funnen vid en nyodling på en stenbacke. Den ena sidan konkav, den andra nästan platt. Skafthålet är av mera långsträckt form och skadad vid dess övre sida, men saknar vulst och hammarholk i detta exemplar. Denna yxtyp är antagligen östeuropeisk (1) och enligt Europæus (2) antagligen i huvudsak yngre än båtyxorna och båtyxkulturen. I genomskärning trapezformig med rundade hörn. Dimensioner : 237,5 x 60 x 21 mm.

11. Kimito sn. Engelsby. En rättmejseln yxa, funnen i kärrspåren på landsvägen mellan nämnda by och Västlaks. Liknar närmast Europæus : a. a. pl. IV:5. Mejseln yxan är rätt bred, rektangulär genomskärning. Torde tillhöra "Rättyxor l. mejslar av västfinsk typ" (3). Breddsidorna äro obetydligt välvda, smalsidorna däremot alldeles plana. Eggen är något skadad, och formad genom tvåsidig eggslipning. Denna typ består överhuvudtaget av fyrsidiga, symmetriska och välslipade exemplar, med eggen ungefär i yxans mittplan. Typens utbredning motsvarar i huvudsak båtyxornas och hör dessa verktyg hos oss även till båtyxkulturen. Dimensioner : 78 x 45 (vid eggen, vid nacken 34) x 21 mm.

12. Kimito sn., Norr-Långvik by. En rundyxt, efnekubba, försedd med dubbelkoniskt skafthål. Funnen på

(1) Soikkeli : Suippokantaiset kohoteräiset kivikirveemme : F. T. XXVI:20.
(2) Europæus : a. a. sid. 106 ff.
(3) Europæus : a. a. sid. 88 ff.

en vind i nämnda by. Typen är mycket vanlig i Finland, men är icke daterande, d. v. s. den förekommer under hela stenåldern utan att man i typologiskt hänseende kan särskilja några kronologiskt bestämda grupper. (1) Dimensioner : 113 x 96 x 35 mm.

13. Kimito sn. Villkärr by. En t v ä r y x a, funnen på Östergårds gård^{vind}~~plan~~. Yxan tillhör de s. k. Österbottniska yxornas västfinska varianter. (2) Den är rundeggad, stor och kraftig, och rättså väl slipad.

Tvårsnittet är nästan halvcirkelformigt, den ena sidan är nästan platt. Dimensioner : 228 x 69 x 48 mm. Typen kan betraktas som en förflackad variant av Rovaniemihackan, ehuru den jämväl kunde härledas från de primitiva yxorna. Den har varit i bruk under samma tid som de ovannämnda Rovaniemihackorna, med andra ord synbarligen genom hela vår stenålder.

14. Kimito sn. Engelsby, Smeds. En r ä t y x a (3) på ryggsidan fötsedd med en tvärgående fördjupning för fasthållande av skaftet. Den är tjockackig, nästan jämntjock med spetsovalt tvärsnitt. Föremålet är lergrått till färgen, med ljusbruna, porfyrlignande korn inströdda i ytan. Dimensioner : 146 x 63 x 41 mm. Yxans övre del är oslipad, endast tillhuggen? varför den bör räknas till typen "primitiva mejslar och yxor". (4)

15. Kimito sn., Germundssvidja. En s p e t s n a c k i g eller r o m b f o f m i g s k a f t h å l s y x a, halvfärdig utan skafthål. Enligt uppgift (5) vore denna hittad "för länge sedan" tillsammans med "flere andra stensaker, vid upphackandet av en åker. Enligt sägnen ha-

(1) : Europæus : a. a. sid. 112 ff.

(2) : Europæus : a. a. sid. 91 ff.

(3) : I N. M. stenåldersarkiv angiven som en tväryxa. Emot detta talar det faktum, att den varit skaftad på rätymors sätt, samt att eggen faktiskt ligger ungefär i yxans mittplan.

(4) : Europæus : a. a. sid. 82 ff.

(5) : Enligt en uppgift av folkskollärary Jansson Vretdal. Detta meddelande förvaras i N. M. arkiv.

va vid samma tillfälle påträffats bl. a. en mycket stor stenyxa. Gårdens drängar sägas hava dessa föremål i sin ägo, men var de andra nu äro vet man icke." Denna halvfärdiga yxa är synnerligen väl slipad, facetterad med skarpa kanter och av ljusgrön stenart. Liknar närmast Soikkeli : a. a. F. F. T. XXVI:20, fig. 1, En ävenså halvfärdig yxa från Pojo, Nyland. Liksom No. 10 i denna förteckning saknar denna yxa från Kimito nackknopp och hälvulst, vilket utvisar att dessa exemplar icke blivit influerade av våra bättyxor. Sannolikt är detta exemplar genom sin halvfärdiga karaktär ett bevis för att Kimito ägt en bofast stenåldersbefolkning. Dimensioner : 248 x 78 x 43 mm.

16. Kimito sn. ? En halvfärdig rätmejsel (?), utan närmare fynduppgifter. Det är dock osäkert huruvida detta föremål är ett stenåldersredskap eller blott en naturlig bildning. För min del lutar jag mot ^{den} förstnämnda åsikten, då stenen visar en rätt tydlig karaktär av mejsel. I så fall bör den närmast hänföras till typen Europaeus : a. a. pl. IV:5, d. v. s. den är en rät yxa eller mejsel av västfinskt typ. (1) Föremålet är troligtvis halvfärdigt, att dömma av att det endast är tillhugget, ej slipat över hela ytan, som yxorna av denna typ annars äro. Framifrån sett är det trapetzformigt, sett från sidan likt en rektangel, med tillspetsad kortsida och tvärsnittet är likaså rektangelformigt. Enligt en uppgift vore mejseln tillverkad av ljusröd sandsten (?).

Härutöver följa tvenne stenföremål, funna i Dragsfjärd socken.:

17. Dragsfjärd sn., Ytterölmossby, Bärvik gård. En rät mejsel funnen på nämnda gårds ägor, vid uppplöjandet av en äng till åker, cirka aderton mm. under jorden. I tvärsnitt fyrkantig. Tillhör väl samma typ, som föregående. Dimensioner : 92 x 47 x 22 mm. Inköpt av (1) : Se förövrigt nummer elva i denna förteckning.

mag. V. Högman till N. M. Katalognummer : 2503.A.11.

18. Dragsfjärd sn. Ansvidja (1. Angsvidja ?) torp. En bit av ett stenredskap (?); fyrkantigt i tvärsnitt. Dimensioner 45 x 29 x 14 mm. Katalognummer : N. M. No 2503.A.13. Inköpt av mag. V. Högman. Antagligen av samma typ som föregående.

(Utom dessa bevarade exemplar omnämner Högman följande ~~exemplar~~, om vilka han säger, att de antagligen icke kommit till några samlingar :

"En i Ostermark (Kimito), enligt beskrivning en ~~en~~ båtformig hammaryxa,

en i Dragsfjärd, fingerslång och slipad på brett i vardera ändan,

en i Dalkarby, trekantig, glatt slipad ungefär 3 tum lång ("blivit slut för länge sen"),

en i Tollsås (Kimito) skogen från en lång skarv, "liksom ett prässjärn slipat på brett på ena sidan". "

FÖRTECKNING ÖVER STENÅLDERSFYND FRÅN KIMITO-ÖN.

Fyndort :	Skaft- hålsva- pen.	Yxor och mejslar:		Pil- spet- sar.	Osäkra	Summa
		Rät §	Tvär-			
Gästerby	1 (1)					1
Söderlångvik		2				1
Villkärr		5	13			2
Thorsböle		4				1
Engelsby		14,11		7		3
Paiböle		8				1
Vreta	10					1
Norrlångvik	12					1
Germundsvidja	15					1
Ytterölmoss		17				1
Kråkvik					18	1
Osäkra	6(1)	3,16	2			4
S u m m a	5	9	2	1	1	18

Obs! Siffrorna avse motsvarande nummer i förteckningen.

OM vi granska ovanstående fyndförteckning, finna vi, att rätmejslar och yxor förekomma allmännast på ön Kimito, med hela 50 % av fyndmaterialet. Därefter följa skafthålsvapnen med 28% och tväryxor och -mejslar med 11 %. Pilspetsar och osäkra föremål omfatta cirka 5,5 % var av alla fynd. Av förteckningen framgår, att det icke finnes säkra grav- eller boplatsfynd, utan äro alla måhända lösfynd. Fyndomständigheterna kunna således icke direkt giva oss svar på frågan, om Kimito var befolkat under stenåldern. Men granska vi närmare fynden No. 15 och 16, finna vi att ~~vardera~~ äro halvfärdiga föremål. I beaktande av detta, kunna dessa härröra sig från boplatser, i all synnerhet som stridsyxan No. 15 tillvaratogs vid upplöjandet av en åker tillsammans med andra stenföremål, vilka nu tyvärr gått förlorade. Men även fynden N:o 2, 7, 10 och 17 hava av en händelse framgrävts ur jorden. Äro då dessa eventuellt boplatsfynd? N:o 2, en rätmejsel, påträffades vid upplöjande av en åker, N:o 7, en pilspets, fanns vid trädgårdsarbete, N:o 10 tillvaratogs vid en nyodling på en stenbacke (med sandjord?) samt slutligen N:o 17 vid upplöjandet av en äng till åker. Av dessa kan pilspetsen genast anses som ett lösfynd. Huru lätt går ett så litet och lätt föremål förloratsedan det avskjutits från bågen. Pilen behöver endast hava missat sitt mål för att därefter aldrig mera påträffas. Dessutom är nämnda by såpass låglänt att den under stenåldern antagligen varit under vatten. Även rätmejseln N:o 17 är väl ett lösfynd. De södra delarna av Kimito-ön voro nämligen ännu då omlämpliga för stenålders bosättning. Om vi föreställa oss Kimito, sådant det teddesig vid stenålderns slut, finna vi att det allt fortfarande bestod av större eller mindre öar, skilda från varandra genom bredare eller smalare sund. Stenålderns slut torde här, enligt jämförelser från annat håll, motsvaras av en höjdlinje ungefär på 22 meters höjd ovan havet. Förhållandena voro då sådana, att man åtminstone i de norra delarna

av den nuvarande ön väl kunde tänka sig en fast bosättning i stil med t. ex. Ålands neolitiska kolonisation. Vad däremot förhållandena i de södra delarna av ön beträffar, de delar som nu utgöres av Dragsfjärds och Västanfjärds socknar, kan man på grund av höjdförhållandena sluta sig till traktens relativa olämplighet för fast bosättning. Dessa delar voro ännu oskyddade för vindar och det där utanför vallande Östersjön. De norra delarna av ön lågo däremot i relativt gott skydd. Detta antagande stödes därjämte av lösfyndens antal, ett så att säga negativt bevis. Man kan sålunda anse att Rätmejseln N:o 17 representerar ett lösfynd. Fynden N:o 2 och 10 härröra sig däremot sannolikt från förna boplatser. I all synnerhet det senare föremålets fyndomständigheter tala för detta antagande.

Betänker man att Kimito i arkeologiskt hänseende alltfortfarande blivit styvmoderligt behandlat, då där icke företagits några som helst grävningar eller ens försök därtill, äro dessa fyra eventuella boplatssfynd av allra största betydelse. Jag förmodar att vi böra tänka oss, att en fast bosättning existerat under den senare delen av den yngre stenåldern i de norra delarna av den nuvarande Kimito-ön, medan de södra delarna ännu voro relativt obodda. Dessa senare tjänade antagligen blott som en sorts "erämark" för den bebygda delen av ön. Att fynden härvidlag ännu tiga, anser jag vara en tillfällighet. Framtida grävningar komma säkert att råda bot på detta missförhållande. Denna min bosättningsteori är desto mera berättigad, som Kimito under bronsåldern ägt en av allt att döma rätt talrik befolkning.

När har då denna bebyggelse ägt rum och vilken eller vilka kulturer böra här anses vara representerade? Granska vi ännu en gång fynden, visar det sig att endast en del av de föremål, som sammanförts under betäckningarna "Skafthålsvapen" och

"rätyxor l. mejslar" äro daterande. Härvidlag i främsta rummet båtyxorna, rätyxorna av västfinsk typ och de spetsnackiga eller rombformiga skafthålsyxorna. De runda hålstenarna (stenklubban N:o 12 i vår förteckning) synas hava varit i bruk under hela stenåldern. Denna typ förekommer så tidigt som i L a p e r l a boplats i S u o m u s j ä r v i, men påträffas även på boplatser från slutet av stenåldern (1). Då de hålstenar som härstamma från snörkeramiska boplatser, tyvärr blivitt hittade avsides från de övriga fynden, kan man icke avgöra huruvida de varit i användning under båtyxkulturen. Härpå tyder dock, enligt Europaeus, den omständigheten att hålstenarna någongång bestå av olixvindiabas, d. v. s. samma stenart som en stor del av våra båtyxor. Dylika simpla hålstenar äro ju även kända i Mellan-Europa, båtyxkulturens hemland. Det kan även påpekas, att å R a j a l a boplats i A l a s t a r pö (2) ha åtskilliga hålstenar blivitt funna tillsammans med rätyxor av västfinsk typ. Då ju dessa sistnämnda påträffats i stort antal på vårt område, Liksom även andra föremål, som synas tillhöra båtyxkulturen, är det möjligt, att vårt hålstensfynd bör ställas i samband med sistnämnda kultur.

Rätyxorna eller mejslarna intaga en dominerande plats i Kimitos stenålders material. De utgöra ju hälften, 50 % av hela fyndantalet. Av dessa torde sju eller åtta räknas till den västfinska typen, nämligen N:o 2, (eventuellt 3), 4, 5, 11, 16, 17/ och 18. Denna yxtyps utbredning är ungefär den samma som båtyxornas. (3) Typen hör hos oss tillsammans med båtyxkulturen, viket framgår redan av deras gemensamma utbredning. Detsamma bevisas vidare av att typen uppträder i flere slutna båtyx-gravfynd (4) samt

(1) : Europaeus : a, a. sid. 112.

(2) : Ailio : Wohnplatzfunde II, sid. , pl. I:17-18.

(3) : F. F. T. XXV:2, stenåldersfyndkartan, typkartan N:o 1.

(4) : F. M. 1917, sid. 47 ff.

på snörkeramiska boplatser. Typen kan i öfverensstämmelse härmed dateras till Montelii tredje stenåldersperiod, men den har även förblivit i bruk något efter båt- yx- periodens slut. Dock torde den icke i allmänhet hava använts under stenålderns slut, dess fjärde period.

Till denna kultur hör naturligtvis även räknas båt- yxor, av vilka på vårt område två (eventuellt blott ett) säjra ock ett osäkert exemplar påträffats. Dessa höras närmast till Europaei typ 1 (1), vilken bl. a. kännetecknas av hammarvulst och skaftholk, den senare dock ofta antydd. Denna typ har inkommit till vårt land under förra hälften av stenålderns tredje period. Den tid båt- yxor här använts synes vara kort: efter 3. periodens slut voro de knappast mera i bruk. Deras utbredningsområde är redan nämnt.

Av de spetsnackiga eller de rombformiga skafthålsyxorna hava tvenne exemplar anträffats på Kimito. Denna i form varierande yxa ansluter sig till de öst-europeiska stridsyxtyperne. Den synes sålunda haft sina närmaste släktingar längre österut än våra båt- yxor och har antagligen från Mellan-Europa via Estland inkommit till vårt land. Det faktum att båt- yxor eller andra till båt- yxkulturen hörande typer, likalitet som snörkeramik, någonsin hittats tillsammans med denna typ, samt att de spetsnackiga skafthålsyxorna knappast någonsin anträffats djupt i sandgropar eller under förhållanden som skulle tyda på gravfynd, utvisar jämte de olika utbredningsområdena, att typen icke hör till vår egentliga båt- yxkultur. Typen är väl i huvudsak yngre än båt- yxan. Tunna degenererade exemplar, vilka dock typologiskt stå grundtypen nära, ha varit i användning ända till stenålderns slut. Å andra sidan visa lånade drag, exempelvis gjutsöm, holk och hammarvolst (2), att typen hunnit bli influerad av båt- yxor, d. v. s. att den tagits i bruk redan under båt- yxtiden, i slutet af tred-

(1) : Europaeus : a. a. sid. ~~85~~ 104.

(2) : ~~Europaeus xxxxxxxxxxxx sid xxx 85 xxx~~ Kännetecken, som dock icke förekomma på våra bägge exemplar.

je perioden. Den har möjligen kommit till vårt land via Estland, varom typens talrika förekomst vid vårt lands sydkust ger en antydning. Det ena av våra exemplar är dock inget importföremål, utan har säkert blivit tillverkat på Kimito.

De tvenne yxor, vilka böra räknas till typen "primitiva yxor och mejslar", (N:o 7 och 8) äro icke heller daterande. Denna typ förekommer redan på Laperla boplats i Suomusjärvi, som tillhör vårt lands äldsta stenålderskultur, med undantag eventuellt av St. Andre och Kyrkslätt benfynd, men har hos oss varit i bruk under en mycket lång tid, omfattande stenålderns första och andra, samt måhända även första hälften av tredje perioden. Den kultur dessa föremål företräda, den kamkeramiska, har utgående från Karelen (1) utbredd sig till sydvästra delarna av vårt land. (Man kan dock även tänka sig att den utgått från Estland). Dock äro dessa enkla typer, vilkas form betingas av den primitiva slagtekniken, icke något gott objekt för en mera omfattande jämförande forskning. (2)

Fyndet N:o 13 i förteckningen hör till typen "österbottenska yxornas sydfinska varianter". Den kan betraktas som en förflackad variant av "Rovanniemi-hackorna", ehuru den jämväl kan härledas ur de primitiva yxorna. Typen har varit i bruk under samma tid som Rovanniemihackorna, d. v. s. under största delen av stenåldern och tillhör den kamkeramiska kulturen. Vad slutligen pilspetsen N:o 7 beträffar, hänvisar jag till vad som tidigare nämnts. Den är icke daterande, och kan likaväl hava tillhört den snörkeramiska som den kamkeramiska kulturen.

Enligt vad jag här sökt ^{visa} på, uppdelas vårt fyndmaterial i tvenne, från varandra skarpt avgränsade grupper, av vilka den ena representerar den sydfinska boplats-kulturen, den andra båtyx-kulturen.

(1) : Europaeus : a. a. sid. 85.

(2) : Europaeus : a. a. sid. 85 ff.

Däremot är det vanskligt att närmare bestämma tidpunkten för befolkningens inflyttande. Det är dock troligt att det skett vid övergången från övergången från andra till tredje perioden, i beaktande av de topografiska förhållandena och av att massan av fynden tillhöra stenålderns tredje och fjärde perioder. Mitt ibland denna kamkeramiska befolkning framträder vid mitten av den tredje perioden ett nytt folk, som troligast företräder den indo-europeiska rasen, vilket förde med sig bruket av vackra stridsyxor och välslipade rätyxor, och som representerade åkerbruket i motsats till de gamla nomaderna. Detta nya befolkningsskikt stod på en betydligt högre kulturståndpunkt än det gamla. Från och med nu hade Kimito en bofast befolkning under återstoden av stenåldern och under bronsåldern. De talrika i Finland uppdagade boplatssfunden äro av vikt redan på den grund, att de tydligt ådagalägga att båtyxkulturen är en för landet i dess helhet ny kulturform, och att det ej endast är fråga om en ny gravform med nytt gravutstyre. Tillsvidare kan ej mycket utsägas om denna kulturs kynne, de sociala förhållandena, näringarna m.m. då grävningarna endast blottat dennas så att säga profana del. Men av det man kan sluta sig till av dess formförråd, dess omsorgsfullt utförda, nästan alltid likartade vapen- och redskapsformer, vilka nästan ge ett intryck av modern "serietillverkning", av dess lerkärlsornamentik, som med nästan religiös pietet fasthåller de från hemlandet medförda motiven, och ritualen vid begravingar, vilka överallt och alltid upprepas, tyder dock på att båtyxkulturen uppburits av fasta traditioner och ett ordnat samhällsskick. De talrika uniforma båtyxor, stridsvapnen, giva den - såsom Europæus säger - en nästan militärisk anstrykning. Också i fråga om boplatsernas läge få vi en del antydningar. Huru urinvånarnas boplatser voro ordnade hava vi redan här ovan omtalat. Däremot äro båtyxkulturens boplatser ordnade på ett annat sätt : de kunna vara belägna på sluttningar vättande mot norr, på lerjord, uppe på backkrön

och på sådana platser, som redan under båtyxtiden lågo tämligen långt från vatten. Strandens närhet var icke mera ett oeftergivligt villkor. Valet av boplatser tyder således också på en högre, av naturförhållandena mindre avhängig ståndpunkt än urinvånarkulturens, på mera utvecklade boplatser och på fiskets minskade betydelse. Några av båtyxkulturens boplatser ligga dock på sådana platser, som motsvara den primitiva kulturens krav, det torde i sådana fall icke vara en tillfällighet att man på dessa platser även påträffat äldre fynd, som tillhöra den autochtona kulturen. Båtyxkulturen synes nämligen redan under sin blomstringsperiod kommit i nära beröring med urinvånarkulturen, särskilt i västra Finland, och med största sannolikhet även här i Kimmo. Båtyxkulturen utbredd sig ju här på tidigare bebott område. Naturligt var härvidlag den högre stående kultur i huvudsak den givande parten. Men vi äga bevis för att även den i sin tur mottog inflytelser av den lägre. På vilket sätt förhållandet mellan dessa, i kulturellt avseende olika stående folk gestaltade sig, kan man lätt föreställa sig. Nykomlingarna voro ett krigiskt, rätt så högt stående folk, med ett ordnat samhällskick, urinvånarna voro däremot ett primitivt, nomadiserande naturfolk. De första tecknen på en närmare beröring äro fynden av snörörnerade lerkärl på vissa kamkeramiska boplatser. Med tiden ledde dessa förbindelser till en ny, av element från bägge sammansatt blandkultur, vilken vi benämna K i u k a i s - kulturen, efter en likalydande boplatz. Däremot voro förbindelserna mellan Sydväst-Finland och Karelen rätt obetydliga. Vi hava vid denna tid i Finland en tydlig, skarpt dragen nationalitets och kulturgräns, gående från trakten av Vasa ungefär över Tavastehus till trakten av Fredrikshamn. Och denna skarpa gräns kan naturligt förklaras, genom att uppfatta båtyxkulturen som ett invandrat element.

Att Kiukais-kulturen faktiskt ut-

gör en blandkultur, där såväl båtyx- som den kamkeramiska kulturen varit givande parter, bevisas främst av keramiken och stenredskapsmaterialen. Men därjämte är denna kultur även i viss grad påverkad av västliga inflytelser, utgående från Sverge, främst från Uppland. Denna västliga orientering bevisas främst av förekomsten av flinta. Under denna tid, stenålderns fjärde och sista period, synes bosättnings-^{området} hava minskats, och inskränkts till ungefär samma omfång som det innehade under bronsåldern. De element som nedärvts från urinvånarkulturen synes vara avgjort starkare än de snörkeramiska. Det synnerligen allmänna bruket av stridsyxor har inskränkts, från rättyxor övergår man till tväryxor och -mejslar. Inom keramiken finna vi spår av såväl snör- som kamkeramik. "Båtyxkulturen har acklimatiserats i våra förhållanden, den har degenererat till boplatsskultur." Inom vårt område motsvaras Kiukaiskulturen av de tvenne spetsnackiga eller rombformiga skafthålsyxorna, samt eventuellt av några andra föremål, främst väl degenererade tväryxor. Under denna tid synes befolkningen hava återgått till den autochtona kulturens näringar, främst fisket. Denna, våra urinvånarens näring synes vid denna tid varit synnerligen givande, varför man åter - måhända av nödtvång- varit tvungen att återgå härtill. Från denna tid är eventuellt en å Kimito funnen urholkad ekstock. Dock anser dr. Ailio att denna, på grund av fyndplatsens höjdförhållanden, bör dateras, om icke till historisk tid, så åtminstone till järnålderns slutperiod.

Från det följande stora tidsavsnittet, bronsåldern, äga vi förvånande, ^{vuxen?} nog talrika bevis för att Kimitos stenåldersbefolkning kontinuerligt fortsatts. Och huru fattig den finska bronsåldern än är, så hava vi från denna enda ö hela fyra fynd. Detta i sig själv alls icke ansenliga antal, är dock i förhållande till hela landets fynd rätt stort. Dessa fynd uppräknas härnedan :

1. Dragsfjärd sn., Långvik by. En dolk av bron

med skärskilt gjutet fäste, som med fyra nitar är fäst vid klingan. Fästets övre ända är rund, försedd med mittelknopp och ornerad med med fem, runt runt knoppen fortlöpande, äkta spiraler. Dess nedre del slutar i tvänne spetsiga utsprång (1). Klingan har på mitten en upphöjd ås, som på bägge sidor omges med fyra parallella inristade linjer, vilka parvis löpa samman nere vid spetsen. Det runda fästet orneras omväxlande med parallella, tvärsträckade band och enkla linjer. Kring de två mittersta nitarna äro runda linjer anbrakta. Dolken är 258 mm. lång. Den påträffades sommaren 1886 av magister V. Högman vid utgrävande av ett bronsålders gravkummel, beläget på en hög klippig landtunga, med utsikt över havet. Kummet var utan stenkista och 12,7 meter i diameter, samt 1,5 meter högt. En oval ring av större stenar låg på marken under de övriga stenarna. Dolken låg inom denna inre stenring. Inga brända ben, varken av människor eller djur anträffades, men väl trenne mindre obrända djurkotor jämte en mängd kol. Katalognummer : N. M. N:o 2503.A.1.(2).

2. Dragsfjärd sn., Hammarboda. En av s a t s y x a brons med uppstående kanter, avrundad avsats och en upphöjning på breddsidan, utgående från avsatsen och avsmalnande mot eggen. Eggpartiets smalsidor äro välvda och avslutas upptill i en båge. Längd 145 mm. Funnen i ett stort, ofullständigt undersökt gravkummel, med 52 meters diameter och 2 meters höjd. Ej heller här påträffades någon stenkista, ävenså saknades brända ben. Katalognummer : N. M. N:o 1910 (3).

3. Kimite sn.? En h o l k y x a l. h å l c e l t av brons, med nästan rund holk och försedd med öra något över celtens mittelinje. Endast den ena sidan är ornerad, med fyra parallella relieflinjer, utgående

- (1) : Jämför Montelius : Typologien eller utvecklingsläran. Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift X, fig. 19, (och Om tidsbestämning inom bronsåldern, sid 54, fig. c.
(2) : Hackman : Die Bronzezeit Finnlands, sid. 27 och fig. 7. F. F. T. XVII. Helsingfors 1897.
(3) : Hackman : a. a. sid. 27 ff. och fig. 8.

från örat och gjutna i formen. En vertikal relief linje utgår från mynningen och skär de tvärgående linjerna på mitten. Yxan tillhör den så kallade Mälartypen. Närmare fynduppgifter saknas. Katalognummer : N. M. N:o 800 (1).

4. Kimito sn.? En hällert av brons, vars övre del är svårt skadad, så att dess ursprungliga storlek icke längre kan bestämmas. Från eggen uppåt är den massiv ungefär tjugo mm., dess väggar äro tjocka och den ser ut att vara märkvärdigt platt. Folkskolläraryr Jansson-Vretdal hade fått celten av sin broder, som i sin tur hade inropat den på 1860-talet på en auktion efter en avliden bonde, vid namn Joh. Sjöblom i Tjuda-by. Den hade vid detta tillfälle legat i en skräplåda. Bonden Sjöblom hade för ungefär ett hundra år sedan inflyttat till Kimito från Palike by i Sagu socken. För sin del antog Jansson, att celten verkligen blivit funnen i Kimito, i Tjuda eller Maakila byar. Yxans längd är endast 50 mm. och eggens bredd 42 mm. Den förvaras för närvarande i Sagalund hembygdsmuseum. Man får dock hoppas, att den snart skall förflyttas till Nationalmuseet, för att komplettera våra fåtaliga bronsålderssamlingar (2).

Av dessa fyra fynd äro de två första gravfynd, medan för de två senare fyndomständigheterna äro osäkra. Dolken N:o 1 är ett typiskt skandinaviskt föremål, vilket bör dateras till Montelii ^{andra} ~~andra~~ bronsåldersperiod. Såväl formen som orneringen äro i detta fall avgörande för dateringen. Fyndet N:o 2 tillhör en stor grupp skandinaviska avsatsyxor, med från eggen rundade smalsidor. Också denna typ tillhör den 2. ^{eggen rundade smalsidor} ~~eggen rundade smalsidor~~ perioden.

Hällert N:o 3, en typisk Mälaryxa, tillhör denna vitt spridda yxtyps västra grupp, ehuru den även visar många överensstämmande drag med

(1) : Hackman : a. a. sid. 34 samt fig. 18.

(2) : A. M. Tallgren : Tre nya bronsåldersfynd från Finland. F. M. 1906, fig. 2, samt en färglaggd avbildning i N. M. bronsålderssamlingar.

1. Öst-rysska varianten. (1). Den bör dateras till Montelii fjärde eller femte period, d. v. s. förra hälften av det första årtusendet före Kristi födelse. Betydligt svårare placera celten N:o 4 i rätt kulturmiljö, då den saknar karakteristiska kännetecken. Måhända tillhör den samma typ som föregående yxa. Men mycket liknande är även nedre delen i en annan av våra finska celter, nämligen Nakkila-celten. (2) Även hos denna är eggen ett gott stycke uppåt massiv och båda hava en karakteristisk egenskap gemensam, den att eggen blir sned, genom att celternas ena smalsida är längre än den andra. Dessutom saknar Nakkila-holkyxan, liksom även den Janssonska gjutränder. Vare sig denna celt är av samma typ som Nakkila- eller Mälar-yxorna, bör den dateras till yngre bronsåldern, till dess fjärde eller femte period. Den är således samtidig med föregående fynd.

Alla dessa fyra fynd tillhöra den västfinska-skandinaviska bronsålderskulturen, medan den östfinsk-ryska kulturen alls ej är representerad. Av dessa äro måhända dolken och den öskadade Mälarcelten importerade från Sverge. Redan av dessa fynd kunna vi sluta oss till att Kimito fortfarande under bronsåldern varit bebott, en åsikt som ytterligen väcker tilltro genom den talrika förekomsten av bronsåldersgravar. Dessa gravar utgöras av stenkummel, bestående enbart av lösa stenar utan jordfyllning (3). Genom att studera kumlens lägen, kan man konstatera att bronsålders bosättningen i förhållande till stenålderns förskjutits utåt havet, ett förhållande, som kan iakttagas beträffande kumlens utbredning även annorstädes å våra kuster. Synbarligen har en ändring i levnadsskicket och näringarna ägt rum. Man synes rent ut hava flyttat till den yttre skärgården. Den ordnade sjöfarten synes nu på allvar vidtagit. Härvidlag spelade anskaffandet av den nya metallen

(1) : A. M. Tallgren : Collection Zaussailov I, sid. 31 ff. jämte plancherne X och XI. Helsingfors 1916.

(2) : Hackman : a. a. fynd N:o 16.

(3) : I en bilaga skall de kända kumlen från Kimitoön byavis uppräknas.

stor roll och ökade i hög grad handelsförbindelserna med Sverge, vilka redan under Kiukaiskulturen vidtagit. Antagligen har havsfisket spelat en viktig roll som näring. Till plats för gravkumlet valdes vanligen ett högre berg, med vidsträckt utsikt, vid kusten eller på någon ö. Måhända, som man sagt, för att den döde från sitt sista viloställe ännu en gång skulle få se sitt käraste arbetsfält, havet.

Kumlen på den nuvarande Kimito-ön böra, åtminstone till största delen hänföras till bronsåldern. Visserligen kvarstår stenröset hos oss som gravform ända till den yngre järnåldern, men i avseende å rösets struktur och läge kan i Södra Finland en tydlig skillnad iakttagas mellan brons- och järnålderskumlen. De kummel, vilka äro belägna på höga berg, hava i Södra Finland knappast någonsin givit säkra järnåldersfynd, varemot bronsåldersfynd flere gånger i dem påträffats. Järnåldersrösen bestå åter av både jord och sten och ligga vanligen lågt, ofta blott obetydligt över havsytan. Vårt områdes kummel hava ju i två fall lämnat fynd (N:o 1 och 2 i vår förteckning) från bronsåldern, men icke alls från järnåldern. Denna gravform ansluter sig nära till den skandinaviska, även om liknande gravar också finnas söder om Finska viken och Östersjön (från Estland äro tvenne sådana anträffade). Den tyckes representera ett sent utvecklingsstadium av megalitgravarna, vilket bevisas av de även åvårt område påträffade hällkistorna (belägna i stenkumlen). Deras uppträdande här var en följd av den ovan omtalade livliga förbindelsen med Sverge. Även hos oss synes likbränningen hava kommit i bruk samtidigt som bronsåldern här bröt i genom.

Kimitos bronsåldersbefolkning anser jag vara en fortsättning på båt- och Kiukaiskulturens. Därpå pekar dessa kulturers sammanfallande utbredningsområden. Kiukais-kulturen, vilken torde hava uppburits av ett indo-europeiskt folk, stod i en livlig kontakt med hällkist- och dolktidens Sverge. Förbindelser-

na västerut stärktes yttermera under den därpåföljande perioden i synnerhet som man i fråga om den nya metallen enbart var hänvisad till import. Detta förklarar även fyndfattigdomen i vårt lands västra bronsålder. I fall Kimitos och för övrigt hela västra Finlands befolkning härstammar från båtysfolket, bör det i så fall vara indo-europeiskt, kanske närmast besläktat med den skandinaviska bronsålderns germaner. Men så länge vår bronsålderskultur är så ofullständigt känd som nu är fallet, kan ett tillfredsställande svar på dessa frågor icke givas.

Från järnåldern hava vi från Kimito intet fynd. Denna fyndfattighet är desstomera överraskande som ön legat så nära intill tidens viktigaste kulturcentrum i vårt land. Det är dock synnerligen otroligt att denna fyndfattighet skulle komma att bestå även i en framtid. Kommande grävningar skola troligen lägga en fast bosättning i dagen. Än så länge är det dock omöjligt att avgöra, huruvida bronsåldersbefolkningen kontinuerligt fortsatt in i våra dagar eller huruvida den nuvarande leder sina anor endast till den svenska kolonisationen eller till tiden däromkring. För den förra åsikten talar dock prof. Karstens uppfattning, att ortsnamnet Kimito är att leda tillbaka till förra hälften av första årtusendet efter Kristi födelse.

Från förhistorisk tid härstammar från Kimito ännu ett föremål, en större sten med inborrade släta gropar, utan närmare inbördes ordning. Dessa voro femton till antalet, men av olika storlek. 5 hål voro cirka 8 cm. i diameter och 4 å 5 cm. djupa. De övriga voro endast 5 cm. i diameter och ganska grunda. Stenen mätte i längd 78 cm. och i bredd 50 cm. samt var av granit. Ytan för groparna var 35 cm. lång. Den säges ursprungligen hava påträffats i en hage, kringvuxen av tallskog. Den förvarades länge i berga by på Västergårds gårdsplan. Av okänd anledning försvann den sedanmera någon gång under år 1926 (1).

Man antar att några barn vältrat bort den, ned till något träsk eller någon å. Några som helst fotografier av denna sten finnes tyvärr icke, men väl en skizz av mag. V. Högman (2). Enligt vad av beskrivningen frångår är denna sten en offersten. Till vilken tid den bör dateras är osäkert. Enligt prof. Tallgren (3) äro de äldsta stena^{-r-}na med skålformiga fördjupningar säkerligen redan från stenåldern, men andra äro från senare tid, troligen dock aldrig från historisk tid. Det är att beklaga, att ett så unikt fornminne har fått gå förlorat och icke blivit införlivat med något museumssamlingar.

Jag skall nu i korthet söka sammanfatta de resultat vartill jag tror mig hava kommit. Under de tvenne första perioderna av stenåldern var Kimito-ön säkert obebodd. Det är först vid övergången mellan den andra och den tredje perioden som Kimito nås av sin första fasta bosättning, representerande den västfinska kamkeramiska kulturen. I medlet av den tredje perioden intränger båtyxfolket med sin högre kultur i Kimito. De viktigaste kännetecknen för denna äro de välproportionerliga västfinska rätyxorna och de olika båtyxorna, samt snörkeramiken. Alla dessa ledformer, utom keramiken hava i ganska stort antal påträffats på Kimito. Denna kultur representerade ett från Mellan-Europa öfver Ost-Baltikum kommet indo-europeiskt folk. Dess blomstringstid var dock här av ganska kort varaktighet. Den sammansmälte snart med den inhemska urinvånarkulturen, vilken blandning representeras av Kiukais-kulturen, här företrädd av de spetsnackiga skafthålsyxorna.

Under bronsåldern synes detta indoeuropeiska folk hava kvarlevt^a här. Men vid järnålderns början, vid den förromerska järnåldern, har eventuellt ett avbrott i bebyggelsen inträtt. Vi sakna ju från denna tid varje fynd. Huruvida detta blott är skenbart eller förorsakat genom den antagna klimatförsämring^{??}

(1) : Enligt uppgift lämnad till författaren.

(2) : I N. M. antiqvarisk-topografiska arkiv.

(3) : Suomen kiinteät muinaisjäännökset, sid. 64 ff. Helsingfors 1918.

gen kunna vi ännu ej avgöra. Båda åsikterna synas ha-
va rätt många förespråkare. Om vi ansluta oss till den
2 senare åsikten, är det väl troligast att Kimitos andra
' kolonisation ägt rum under folkvandringstiden. Hurdana
2 nationalitetsförhållandena däremot voro, är ~~det~~ omöjligt
att säga.

FÖRTECKNING ÖVER STENKUMMELGRA-
VAR PÅ KIMITO-ÖN.

I. Kummel anträffade i Kimito-socken:

I Bergby 1, i Kalkkila 2, i Gästerby 1 2, i Trotby 1, i Lappdal 1, Tolfsnäs (Tollnäs?) (eventuellt) 2, i Skogby 1, i Nordvik 2, i Skålböle 1, i Bogsböle 1, i Tjuda 7, i Maakila 5, i Båtkulla 1, i Elmdal 2, i Sjöläks 3, i Kyrkobyn 2, i Vreta 4, i Linnarnäs 2, i Fröjdböle 2, i Påvalsby 6, i Mattkärr 4, i Kåddböle 6, i Västermarkby 2 (eventuellt 3), i Östermark-by 5, i Kvarnböle 1 (?), Summa ⁷⁷ 70 kummel.

II. I Dragsfärds socken finnes följande kummel:

I Fallan 1 (?), i Rosendal 4, i Genböle 1, i Ytterkulla 2, i Rövik 1, (2?), i Söderlångvik 2, i Hammarsboda 4, i Ytterölmoss 4 (har funnits 8), i Kärra-by 4, i Långvik-by 2. Summa 30 (av dem 4 förstörda) kummel.

III. I ~~W~~ästern fjärds socken finnes följande kummel:

I Sirnäs 2, i Norr-Lammala-by 2, i Lillkobböle (Lillkobbel?) 3, i Tappo-by 3, i ^{Östana} ~~xxxxxxx~~-by 2, i Nivelaks 4. Summa 16 kummel.

Inalles finnas i dessa tre socknar etthundratjugotre (123) stenkummel, vilka böra hänföras till bronsåldern.

Föreliggande redogörelse utgör resultatet av en av undertecknad företagen antikvarisk-topografisk stipendiatresa till norra delen av Kimito-ön, ungefär till en linje dragen från Norrlångvik i väster till Linnarnäs i öster. Arbetet påbörjades de första dagarna av juli månad år 1927 och räckte i trenne veckor. Resan möjliggjordes genom ett stipendium stort Fmk 2200:- , som av redaktör Amos Andersson ställts till undertecknads förfogande. Det är här min angenäma plikt att till honom få frambara mitt uppriktiga tack, samt även till min lärare, prof. A.M. Tallgren, som väckte initiativet och på allt sätt underlättade min resa.

Avsikten med denna stipendiatresa var att bestämma och kartlägga öns fasta fornlämningar, att av ortsbefolkningen söka erhålla uppgifter om dessa ävensom om fornfynd som gjorts å denna ort, samt att om möjligt inlösa sådana fornsaker, vilka ännu ej inlevererats till Nationalmuseum i Hfors. Huvuduppgiften var härvidlag den förstnämnda. Som av det följande skall framgå, har från Kimito tillvaratagits ett rätt stort antal stenålderslösfynd, om vilka fynduppgifterna dock äro synnerligen svävande. Härvidlag hade det varit av största betydelse att av ortsbefolkningen söka erhålla så noggranna uppgifter som möjligt. Men då fynden i huvudsak gjorts under det förra århundradet, var det helt naturligt att befolkningen icke mera kunde komma ihåg de närmare fyndomständigheterna, om de ens överhuvudtaget kommo ihåg själva föremålen. Dessa hade dessutom ofta under långliga tider enligt fynduppgifterna att döma, bevarats hos någon bondefamilj. att inga nya fornsaker under denna resa kom att påträffas, berodde på det ivriga och noggranna arbete som i detta avseende utförts av folkskolläraren N.O. Jansson - Vretdal, grundaren av Kimito-hembygdsmuseum å Vreta - Sagalund. Han hade till sina samlingar lyckats överkomma av ortsbefolkningen antagligen alla de föremål som de funnit och haft i sin ägo. I dessa samlingar befun-

no sig, enligt vad undertecknad lyckats få reda på inalles 9 stenåldersföremål och ett från bronsåldern. Stenåldersföremålen hos honom utgöra över hälften, ca 60% av alla på ön funna föremål och från bronsåldern en fjärdedel. Tyvärr var detta museum, som efter Jansson-Vretdals död överlämnats till Kimito sn, icke katalogiserat enligt moderna principer och var det dessutom synnerligen trångt om utrymme, varför man måhända i en framtid kan komma att där påträffa ännu flere, tillsvidare okända fornyfynd. Under sistlidna sommar voro dessutom samlingarna som bäst underkastade en noggrann katalogisering, som mera motsvarar tidens krav, varför jag hoppas att under instundande sommar, förutsatt att jag kommer i tillfälle att fortsätta mina arbeten, kunna erhålla såväl noggrannare fynduppgifter över de äldre som även nya fynd.

Ön Kimito befinner sig ju som känt i Abo skärgård, ungefär mitt emellan nämnda stad och Hangö, i Åbo och Björneborgs län, i Halikko härad och i Piikkis domsaga. Den omfattar, förutom själva Kimito sn, även Dragsfjärd Och Västanfjärd socknar samt Angelniemi kapell och har en landareal av ca 1532² km². Befolkningen uppgår till ca 13000 personer (år 1908 12778), och är till övervägande del svenskatalande. Dock förekommer även en ansenlig finskatalande befolkning, utan några skarpa språkgränser. Vid de industriella anläggningarna i söder finnes rätt mycket finskatalande personer, men i allmänhet kan man säga att den finska befolkningen ökas mot norr för att i nordost, i Angelniemi vara förnärskande.

De lösa jordlagren på Kimito-ön bestå till största del av morän, samt i NO och NV till en del av mosand. På mitten av ön löpa sandåsar och sandmoräner i nordost- sydvästlig riktning och i väster finnas åsar vilka löpa i isrörelsens riktning. På stora områden, spridd ungefär jämnt över hela ön, förekommer bördig åkerlera. Därjämte påträffas här och där obetydligt rullstensgrus, svämmsand och -lera, torv och gyttja.

Berggrunden utgöres i de norra och södra delarna av ön främst av postbott-nisk migmatitgranit, medan den mellersta delen främst består av prebottniska skifferar. Därjämte förekommer naturligtvis även gneis på olika ställen, sye-nit i trakterna söder om Tolinäs-fjärden, hornblendegneis främst även vis sist-nämnda ort, diabas och kalksten på smärre spridda områden såsom i Norr-Sund-vik, Rosendal samt i öns sydöstra delar. Diorit torde endast förekomma på en holme i Norrviken. På några ställen på Kimitos norra del förekommer i förening med trakter i Pemar och Salo i Södra Finlands granit mindre brottstycken av skiffer och samtidigt även mindre granater. Även de skifferartade gneiserna in-nehålla på Kimito rätt ofta granater, kordierit, sillimanit och andra kontakt-mineraler. I Kimito har isrörelsen under istiden främst försiggått i riktning från nordväst till sydost och förefinnas, som redan nämnts, randåsar och rand-moräner på öns mittersta del, vilka sträcka sig från nordost till sydväst och på fastlandet fortsätta ungefär parallelt med Hangö och Lojo-åsarna. Brottlin-^ojer, vilka visa sig i berggrundens konfiguration förekomma här i 80° till 260° riktning.

Vid tiden för Litorinamaximum, som i sydvästra Finland ungefärligen är beläget på ca 70 meters höjd ovan den nuvarande havsytan, låg Kimito ännu till största delen under havsytan. De öar och holmar som här och där höjde sig upp över havet, voro icke alltför omfattande. Tvärtom kan man säga att Kimito vid denna tid hade ungefär samma karaktär som den yttersta skärgården utanför Hiittis nu har. Det var endast de högsta bergstopparna, främst i norr och sydost vilka liksom kala klippor och skär reste sig upp ovanför Litorinahavets yta. Och det är helt naturligt att vi från dessa tider sakna varje som helst spår av någon stenåldersbosättning. Den befolkning av vilken vi hava träffat spår i trakten av Suomusjärvi, som vid denna tid levde på fastlandets kust vid skyddade vikar, undvek beröringen med skärgården och vågade sig än mindre ut till de yttersta skären. Fisket vid vattendragen och invid själva kusten

var deras huvudnäring, havsfisket var ännu okänt för dem.

Det är först från de följande tiderna vi från Kimito-ön hava minnen från stenåldern. Man känner nämligen f.n. till 17 (eller eventuellt endast 16) stenåldersföremål från ön, nämligen följande:

1. En båtformig hammaryxa, märkbart på nytt slipad (försedd med ryggsöm?). Hålet och basen försedda med vulst. F. i Kimito, Gästerby. Tillhört greve August Armfelts samlingar på Viurila gård. Med stor säkerhet densamma som Nr 6.

2. En rätmejsel funnen i Kimito på Söderlångvik gårds mark vid plöjningen av en åker 1869. I genomskärning nästan likvinklig. Dimensioner 15,8 x 5,3 x 2,8 cm. Donerad till NM år 1872 av H.M.Linden. Katalognummer 1228.

3. En rätmejsel, funnen i Kimito utan närmare uppgifter. Dimensionerna 9,0 x 3,5 x 2,3 cm. Eggen spjälkt och föremålet även annars illa medfaret. Donerad till FF 18/10 1875 av frk. Augusta Granberg. Katalognr. 1754:3.

4. En rätmejsel, funnen i Kimito sn Thorsböle by. Helt slipad och mycket väl bibehållen. Dimensionerna 12,0 x 4,8 x 3,2 cm. Insänt till NM 24.11.1909 av arbetaren Nestor Karlsson och inlöst med 10:--. NM 5448:1.

5. En rätmejsel funnen i Kimito sn, Villkärr by eller Hiittis(?). I genomskärning fyrkantig med rundade sidor. Eggen förstörd. Dimensionerna 9,7 x 4,8 (vid eggen, vid andra ändan 3,6 cm bred) x 2,3 cm. Inköpt av H.M. Högman till till NM. 2503 A:12.

6. En planryggad skafthålsyxa med kraftig holk. Dimensioner 15,85 x 4,2 x 4,0 cm. Skänkt till FF 1910 av August Armfelts samlingar. F. i Kimito utan närmare fynduppgifter. Se FFT VI, s. 71, fig. 27. Med stor sannolikhet samma föremål som Nr 1. NM 5512:16.

7. En pilspets av skiffer med tånge av typ Ailio: Die steinzeitl. Wohnplatzfunde I, fig. 36. F. i Kimito sn Engelsby vid trädgårdsarbete 1916. Se FM 1918: Nyförvärv. 7098.

Dessutom förvaras i avlidne folkskolläraren N.O.Janssons Vretdals samlin-

gar, nu tillhöriga Kimito kommun, å Kimito, Vreta-Sagalund följande stens-
åldersföremål:

8. En hålmjessel l. yxa, f. i Kimito sn., Prästgårdstorpet, Rådalen bland gammalt skrot. Antagl. upphittad i Paiböle. Bred, bruten vid eggen, tillverkad av spröd svart hornblende. 11,8 x 6,4 x 2,4 cm.

9. En tväryxa, f. i Kimito sn utan närmare fynduppgifter. Bred, mera smal, på eggens breddsida mera konkav än på den andra. Ena kanten av eggen någott ojämn. Svagt slipad. Ljusgrå till färgen. Dimensionerna 12,4 x 5,9 x 2,0 cm.

10. Ett spetsovalt vapen, försett med skafthål, f. i Kimito sn, Vreta Storgård, vid en nyodling på en stenbacke. Den ena sidan konkav, den andra plan eller någott obetydligt konvex. Skafthålet är av mera långsträckt form. Genomskärningen trapezoid med rundade hörn. Dimensionerna 23,75 x 6;0 x 2,1 cm.

11. En rätmjessel, f. i Kimito sn i kärrspåren mellan Engelsby och Vestlax. Mera bred och med rektangulär genomskärning. Dimensionerna 7,8 x 4,5 (vid eggen, vid andra ändan 3,4) x 2,1 cm.

12. En rund stenklubba, försedd med skafthål, f. i Kimito sn, Norrlångvik by på en vind. Skafthålet tillkommet genom konisk tillborrning från vardera sidan. Dimensioner 11,3 x 9,6 x 3,5 cm.

13. En tväryxa, f. i Kimito sn, Villkärr by på Östergård gårds vind. Stor och kraftig, jämbred med rundad egg. Ena sidan jämn, den andra någott utåt buktad, av s.k. österbottnisk yxtyp. Dimensioner 22,8 x 6,9 x 4,8 cm.

14. En tväryxa, f. i Kimito sn, Engelsby, Smeds. På ryggsidan försedd med en tvärsgående fördjupning för fasthållande av skaftet. Nästan jämntjock. Tvärsnittet spetsovalt. Till färgen lergrå med ljusbruna porfyrlänkande korn. Dimensioner 14,6 x 6,3 x 4,1 cm.

15. En halvfärdig skafthålsyxa funnen i Kimito sn., Germundsviåja. Enligt uppgift av folkskoll. Jansson hittad " för länge sedan" tillsammans med fle-

ra andra stensaker, vid upphackande av en åker enligt sägnen med bl. o. en mycket stor stenyxa. Gårdens drängar säges hava haft dessa föremål i sin ägo, men var de andra nu äro vet man icke. Denna halvfärdiga yxa är utan skafthål, den är synnerligen väl slipad, med skarpa kanten och av en ljusgrön stenart. Dimensioner: 24,8 x 7,8 x 4,3 cm.

16. En rätmejsel (?), utan närmare fynduppgifter. Osäkert om det är ett stenålders redskap eller blott en naturlig bildning. Dimensioner: 6,9 x 6,7 (vid eggen, vid andra ändan 4,3) x 0,9 cm. Tvärsnittet en långt utdragen rektangel. Stenart: Ljusröd sandsten.

17. En rätmejsel, funnen i Dragsfjärds socken, Ytterölmoss, å Bärvikgårds ägor, vid upplöjandet av en äng till åker, cirka 18 mm från jordytan. I tvärsnitt fyrkantig. Dimensioner: 9,2 x 4,75 (vid eggen, vid andra ändan 3,3) x 2,2 cm. Katalognummer: n.m n:o 2503 A:11

18. En bit av ett stenredskap, funnen i Dragsfjärdssocken, å Ånsvidja torpsmark hörande till Kråkvikgårds ägor. I tvärsnitt fyrkantigt, dimensioner cirka 4,5 x 2,9 x 1,4 cm. Katalognummer: n. m. 2503 A:13.

Som av fyndförteckningen framgår, är intet av dessa, något säkert grav-eller boplatsfynd, utan torde de alla vara lösfynd. Frågan ställer sig nu, som vi kunna anse att Kimito-ön under stenåldern haft en fast bosättning eller icke, sålunda, om vi i dessa fynd endast hava att se spår av tillfälliga besök eller ej.

Förteckning över stenålderfynd från Kimito:

Gästerby Båtyxa
Af. Söderlångvik Rätmejsel
Villkärr Tväryxa och rätmejsel
Thorsböle Rätmejsel
Engelsby Tväryxa, rätmejsel, pilspets.
Paiböle Hålmejsel
Vreta Skafthålsvapen
Norrlångvik Stenklubba
Germundsvidja Halvfärdig skafthålsyx
Ytterölmoss Rätmejsel
Driff? Kråkvik bit av stenredskap
Osäkra 4 st (Nr 6, 9, 3, 16)

Summa 18 föremål.

att av fyndena sluta sig till något säkert är icke möjligt. Eventuellt kunde man genom förekomsten av № 15, ett halvfärdigt arbete, se ett bevis för antagandet att Kimito under stenåldern haft en bofast befolkning, i såfall väl i stil med motsvarande bosättning på Åland under samma tid. Men å andra sidan äro ju dessa stenåldersföremål sådana, som man väl kunnat (tänka som) förlora(de) under någon tillfällig fiske eller jaktfärd från fastlandet till Kimito stenåldersskärgård.

Om vi tänka oss Kimito sådan den tätt sig vid stenålderns slut, finna vi att den allt förtfarande utgjordes av större och mindre öar, åtskilda från varandra. Stenålderns slut torde här motsvaras ungefär av 10 saschens höjdlinjen, motsvarande ungefär 22 meter. Men dessa öar voro nu sådana, att de åtminstone i de norra delarna av den nuvarande ön, väl skulle hava lämpat sig för en fastbosättning, just i stil med Ålandsneolitiska förhållanden. Vad förhållandena i de sydliga delarna, de delar som nu utgöras av Dragsfärds och Västansfärds socknar, beträffar kan man av lös-fyndens antal slutas till att där antagligen icke funnits en fast befolkning, liksom vi även av höjdförhållandena kunna sluta oss till deras relativa olämplighet. De sydliga delarna voro nu ännu oskyddade för vindar och det där utanför fritt svallande Östersjön, medan de norra delarna lågo i relativt skydd. Och det är ju känt huruom vårt lands stenåldersbefolkning i huvudsak valde väl skyddade platser, vettande helst mot söder till sina bostäder. Jag vill tro, att vi trots avsaknad av boplatsfynd, under slutet av stenåldern i de norra delarna av den nuvarande Kimito-ön hava att finna en fast befolkning, medan de södra delarna väl voro obebodda, och tjänade blott som en sorts utmark för de norra delarna, att fynden härvidläge tiga är väl endast en tillfällighet, några som helst grävningar på Kimito har ännu icke företagits. Detta är enligt min åsikt dessto mera berättigat som vi i det följande komma att se, att Kimito under bronsåldern av allt att döma ägt en rätt talrik befolkning.

Från den följande perioden, bronsåldern, äga vi förvånande nog, rätt så mycket bevis för att Kimoto under denna tid varit bebodd. Och hur fattig den finska bronsåldern än är, så hava vi från denna å hela fyra bronsföremål, i sig själv ju icke ^{ett} ansevärt antal, men i förhållande till hela landets bronsåldersfynd rätt stort. De äro följande:

1. En dolk av brons, fäste, vilket med fyra nitar är fäst vid klingan; rund knopp med fem äkta spiraler och mittknopp; den undre delen av fästet slutar i tvenne spetsar; klingan har på mitten en upphöjd ås och dennas bägge sidor fyra inristade parallella linjel. Längd 25,8 cm. Funnen sommaren 1886 av mag V. Högman i Dragsfärd socken, Långsviksby i ett kummel vid en havsik. I detta fanns ingen stenkista och ej heller påträffades brända ben. Dolken kan dateras till Montelii andra period. Katalognummer: n. m. 2503 A.13. Se Hackman: Die Bronzezeit Finlands. F. F. T. XVII. H:fors 1897. Fig 7

2. En avsatsyxta av brons, med uppstående kanter, avrundad tvärbalk och en upphöjning på mitten av bredsidan som smalnar av mot eggen. Klingans smalsidor äro välvda och slutas upp till i en båge. Längd 14,5 cm. Funnen samma sommar som föregående av mag. Högman i Dragsfjärds socken; Hammar's boda by i ett stenkummel. Dateras liksom den förra till Mont. II period. Katalognummer n. m. 1910. Se Hackman: a. a. fig 8.

3. En hålcäät av brons, med nästan rund holk och öra något ovansom mitten; ornerad endast å ena sidan med parallella tvärstreck utgående från öglan och ett vertikalt streck utgående från mynningen, som skärde fyra tvärstrecken. Ornamenten utförda i relief. Tillhöra den såkallade Mälarcäät-typen, som bör dateras till Mont. IV-V period. Funnen i Kimoto socken, utan närmare

fyndomständigheter. Se Hackman: a. a. fig. 18. Katalognummer: n. m. 800.

4. En hålcelt av brons, funnen antagligen i Kimito socken. Celtens övre del är svårt skadad, så att dess ursprungliga storlek icke längre kan bestämmas. Från eggen uppåt är den ungefär två cm. massiv, dess väggar äro tjocka och den ser ut att vara märkvärdigt platt. Celten hade folkskolelärar Jansson förvärvat av sin bror, som i sin tur på 1860-talet hade inköpt den på en auktion efter den avlidne bonden Joh. Sjöblom i Tjudaby. Den hade då legat i en skräplåda. Sjöblom hade för omkring 100 år sedan flyttat till Kimito från Palikeby i Sagu socken. Jansson antager att den blivit funnen i Kimito, i Tjuda eller Makila by. Då denna celt saknar karakteristiska kännetecken, är det svårt att närmare datera densamma, men torde den väl tillhöra yngre bronsåldern. Dess längd är 50 mm och eggens bredd 42 mm. Den förvaras i Sagalunds hembygdsmuseum. Se A. M. Tallgren: Tre nya bronsåldersfynd från Finland, Finskt museum 1906. fig 2.

Dessa fyra bronsåldersfynd torde alla kunna räknas till den västfinska bronsålders kulturen och till skandinaviska typer. Dolken och den oskadade celten äro dessutom antagligen importerade från Sverge.

Som ett ytterligare bevis för att Kimito under bronsåldern varit bebodd, utgöra de talrika stenkumlen, vilka alla väl böra räknas till bronsåldern. Från den norra delen av Kimito-ön äro följande grav kummel kända: (Denna förteckning är uppgjord byavis).

H. s. 8

Bergby nordväst om själva byn, nära landsvägen till Angelniemi, cirka 50 m; från denna nära det ställe där vägen går ned till byn, finnes på kullen 16.7 ett runt kummel, omgivet av skog på cirka 28 cm höjd. Kumlet är rätt väl bibehållet, dock finnes på torpen en mindre s.k. "skattgrävargrop" och består av mindre stenar. Mäter i höjd 0,75 och i diameter 9.10 m.

2-3

H. s. 10

Kalkkila. Sydsydväst om byn, på ett avstånd av 400 m. finnes på norra sidan av berget 21.9 tvenne kummel, på cirka 9 m avstånd från varandra, i riktning nordväst till sydost. Det sydligare är 6,60 m. långt 5,10 m brett och 0,90 m. högt. Det andras motsvarande dimensioner äro 7.0 x 6.60 x 1.15 m. Vardera kumlen bestå av mindre stenar och uppvisa båda de vanliga skattgrävargroparna i mitten.

4-5

H. s. 11.

Gästerby. Ungefärligen 350-400 m. åt nordnordost från Svartträsket finnes i närheten av ett torp tvenne gravkummel alldeles invid varandra på cirka 34 meters höjd. Båda äro cirkelrunda och äro uppbyggda av större stenar. Kumlet n:o 4 mäter i diameter 9.10 m. och i höjd c. 1.10 m. I detta som är rätt väl bibehållet, finnes en grop i mitten, cirka 60 cm djup. Kumlet n:o 5:s diameter är 10 m och höjd 1.25 och är det mycket skadat och omrört.

6

I ungefär nordlig riktning från dessa sistnämnda finnes på 350 á 400 m avstånd ett tredje kummel, i närheten av en äng mellan nämnda berg av 31.95 och 34 meters höjd och består av större stenar. Mäter i höjd 0,75 och i diameter 9.10 m. I detta som är rätt väl bibehållet, finnes en grop i mitten, cirka 60 cm djup. Kumlet n:o 5:s diameter är 10 m och höjd 1.25 och är det mycket skadat och omrört.

och Viksgård, på cirka 23.5 meters höjd. Detta kummel är nästan helt och hållet förstört och upplockat varför det är svårt att ange dess dimensioner. Enligt V. Högman mätte det ungefär 8 m i diameter och evenfullt 1.20-1.30 m i höjd. På dess norra sida finnes det dock en orörd bit. c. 3 m i längd.

7. Nordnordost (N N O) från detta kummel tvärs över nämnda äng, som sträcker sig till Viksgård., finnes på berget från nämnda gård mot nordväst, vid dess västra sida ett runt kummel på cirka 22 meters höjd. Detta är runt och mäter 9.60 m i diameter, samt 1.50 m i höjd. En skattgrävargrop sträcker sig i mitten ända ned till bottnet.

8. På samma bergs norra slutning ungefär 200 meter från sistnämnda kummel finnes vid en åker, som även sträcker sig till Viksgård i ostsydost ett femte kummel på 13 meters höjd. Kumlet är runt, 9.10 m i diameter och 1.20 i höjd, och upplockat.

9. Invid redan nämnda träsk, Svartträsket, finnes ännu ett sjätte kummel, nära intill ett torp av samma namn, på träskets västra sida, på 17.2 meters höjd. Kumlet är mycket starkt upplockat och består av kullersten. Dess dimensioner äro: 11 x 10.3 x 0.90 m., men har kumlet säkert varit högre.

10-11 Nordost om Gästerby, cirka 750 m från nämnda ställe, finnes på västra sidan av berget 15.7, på högsta stället, tvenne förstörda gravkummel. De hava numera formen av ^(cirklar)halv

och hava väl ursprungligen varit runda. Nedrasade stenar nedanför på lägre avsatser finnas ännu kvar och vittna om kumlens skadegörelse. Kumlet n:o 10 mäter å radie nu ungefär 4.5 m och i höjd på det blottade stället 0.85 m, men har antagligen varit över 9 m diameter. Det andra gräv-kumlet har varit mindre, cirka 7 m i diameter och 1.20 m i höjd, ^{äro} på 37 m höjd.

12-13

H. S. IV

700-800 m norrom Dalkarby (eller Tjuda-) träsk på den kulle varöver lndsvägen löper finnes tvenne kummel ungefär på 26 meters höjd. Det större kumlet är mycket upplockat, så att den inre kistan sticker fram. Den består av flata, breda stenar lagda på kant, parallellt med varandra och en stor sten som lagd tvärs emot dessa bildar ändan. Kumlet har varit runt och mäter i diameter 9.60 m och i höjd 1.15 m. ^{Av} den inre kistan är en 1.70 m lång och 1.10 m bred bit synlig. Måhända är dock denna kista ~~en~~ endast en naturlig bildning. Det mindre kumlet är lika så runt och upplockat i mitten, samt mäter 7.20 m i diameter och 0.90 m i höjd.

14.

H. S. IV

Ungefär 350 m söder om dessa sistnämnda finnes ännu ett, på en kulle österom landsvägen till Gästerby. Det är mycket förstört och mäter i diameter 6.40 m. Höjden är endast 0.5 m. De ursprungliga dimensionerna äro okända. Kumlet ligger på en höjd av ungefär 23.5 m.

15.

H. S. IV

600 m. NNO om kumlen 12-13 finnes på ett berg alldeles intill landsvägskälet varest vägen till Lappdal viker av från vägen till Gästerby på östra sidan av landsvägen nära Västerängs torp lämningarna av ett kummel. Detta ligger på en höjd av 31, 95 m och dess botten är till stor del förstörd. Stenhögen mäter nu ca 9 m i diam och ca 0,60 m i höjd.

Att alla dessa kummel, vilka ligga i Gästerby, äro rätt så illa medfarna, beror helt säkert därpå, som även V. Högman i sin berättelse angiver, att stenar från kumlen vid olika tillfällen släpats till Gästerby gård. Denna metod, uppgav befolkningen, var helt allmän ända till dess lagen om fornminnenas vård tillkom, men hava kumlen efter dess tillkomst i huvudsak blivit fredade.

16
H. s. 15

Trotby. Cirka 400-500 meter, söder om Långskärret^{träsket} finnes på berget 26.8:s sydöstra sida, invid Spångkärren på 28 meters höjd ett runt kummel, vars högra sida är nedrasad, men som dock torde vara orubbat till bottnet. Diametern är 8.20, höjden 1.00 till 1.10.

17

Lappdal. Öster om färgstället till Rödlaxby i Sagusocken, på ett avstånd av omkring ett hundra meter finnes på det s. k. Telegrafberget ett mycket illa medfaret gravkummel på 28-30 meters höjd. Endast den västra sidan är något så här orubbad, på andra sidan synes bottnet. Kumlets ursprungliga dimensioner äro omöjliga. Berget har sitt namn efter en telegrafstation, som låg där under det orientaliska kriget och till vars uppförande kumlet antagligen blivit förstört.

H. s. 17

Degerdal. Enligt Högman hade i denna by ursprungligen funnits tvenne kummel, av vilka dock intetdera mera finnes kvar. Det ena skall hava legat på ett berg nordväst om byn mitt emot Stor-Busarholm^{Busev?} (?), på vilket bergs avsatser nenrullade stenar ligga. Det andra skall hava varit beläget

på Tallholmen, men säges ryssarna under finska kriget 1808 sänkt dess stenar i sundet för att hindra den svenska flottans operationer i dessa farvatten.

Tolfsnäs. Enligt uppgiften av Högman skall ungefär en verst väster/om byn på Bobergen ligga tvenne kummel, men kunde rundertecknad dock icke få reda på deras läge, om vilket de av ordsbefolkningen jag träffade, inga säkra uppgifter kunde giva.

18 Skogby. Ungefär 1 km söder/om byn finnes på ett berg öster/om Tolfsnäs träsk och öster om landsvägen till Tolfsnäs ett kummel på cirka 34 m höjd. Kumlet är omrört och en skattgrävargrop sträcker sig ända ned till botten. Dess diameter är 8.30 m, och höjden 0.80-0.90 m.

19-20 Nordvik. 300 meter nordnordväst (N. NW) om själva byn finnes på södra sidan av berget 28,7, vid sluttningen ned mot havsstranden, cirka 100 m från vägen tvenne kummel alldeles invid varandra. № 19 är runt och oskadat huvudsakligen, blott något är nedrasat. Dess diameter är 12.10 m och höjden 1.30 m. Kumlet n:o 20 är avlångt, i riktning nordnordväst till sydsydost (N. N. W-S.S.O), dess längd är 9.75 m., dess bredd 6.20 m. Kumlet är helt upplockat, varför dess ursprungliga höjd är svår att bestämma, nu mäter den cirka 75-80 cm i höjd.

21 Skålböle. Halvvägs mellan denna by och Gräsböle, finnes på en lägre kulle, alldeles invid vägen mot norr på cirka

17.2 meters höjd ett mindre runt kummel, bestående av mindre stenar och omvuxet av skog. Diametern är 7.40 m. och höjden 0.85 m och är kumlet väl bibehållet. Det ligger norr om ån, som flyter mot väster, på ett avstånd av ungefär 150-200 m från denna. *H. jämför graven med kumlet i Bergen.*

22 *H. s. 20* Bogsböle. Ungefär 850 m norr om vägskälet till Bogsböle och Villkärr, helt nära den sistnämnda vägen åt öster finnes på cirka 30 meters höjd ett mindre runt kummel, omgivet av skog. Dess diameter är 6.20 m och dess höjd 50-60 cm.

23 *H. s. 21.* Tjudaby. Nära gränsen mellan Tjuda och Gästerby, väster om landsvägen till sistnämnda by, på ett avstånd av ett par hundra meter därifrån vid Råstenstorp finnes ett grav kummel, nästan fast intill väggen av en ut-husbyggnad, väster om Gästerby träsk. Det är betydligt nedrasat och har omrubbats, varför dess yttre gränser äro oklara. Kumlet har antagligen haft en rund form, med en diameter av cirka 9.10 m och en höjd av 1.30. Kumlet består av kullersten.

24-25 *H 22* Några hundra meter söder ut från detta sistnämnda finnes tvenne andra kummel, med endast en liten åker emellan, på en mindre bergsklack, ungefär på 21.5 meters höjd. Kumlet är liksom föregående väster om landsvägen. Bägge äro runda och väl bibehållna. Det förra kumlet har en diameter av 8.20 m och en höjd av 1.15 m och en skattgrävargrop i mitten. Det andra är ungefär lika stort, dess diameter är 8.10 m och dess höjd 1.10 m.

26-27 Sydost om dessa sistnämnda på andra sidan landsvägen,

H 22
Andersvåla nr
Högman, H. s. 92-96
2 Teckningar

nära intill träsket, finnes nära intill Backas tvenne kummel på en lägre kulle. Deras höjd är ungefär 17.2 meter ovanom havsytan. De äro belägna på ett avstånd av cirka 400 meter öster om landsvägen och lika långt väster ut från träsket. Det ena kumlets diameter är 9.10 m och höjden 85 cm, det andras diameter är 7.0 meter och höjden är 80 cm. Bägge äro rätt väl bibehållna.

28-29

H. 23

Norr om Tjuda by nära intill vägen, cirka 400 m från denna, halvägs mellan Råstenstorpet och Tjuda by finnes tvenne kummel på en höjd av 18-19 m. alldeles bredvid varandra, i riktning från nordost till sydväst. Det ena är rätt stort och ovalt, med en skattgravargrop i mittenn samt har det rasat rätt mycket på sidorna. Längden (i riktning N O-S W) är 9.20 m, bredden ungefär 8.10 och höjden 1.40 m. Det mindre kumlet är nästan helt och hållet förstört, har numera endast en diameter av 4.8 m och en höjd av 75 cm.

30-32

H. 24-25

Makila. Ungefär 150 á 200 m väster om byn på det höga bergest östra sida, kallat Spånå malm, finnas tre kummel alldeles invid varandra, bildande en triangel, med sidorna ung. 20. 19 och 15 meter. Alla äro rätt illafarna, så att endast endel stenar finnes kvar. Det tredje kumlet är dock i något bättre skick. Kumlet n:o 30, beläget närmast byn, är mycket illa upplockat, och mäter cirka 8 m i längd och 7.20 i bredd. Höjden är endast 60-70 cm. Det nordligaste är det bäst bevarade, dess diameter är 6.30 m och höjden är 0.75 m. Det västligaste är även mycket illa

33. # 25 Ett par hundra meter västerom dessa sistnämnda finnes på samma berg på ca 47 meters höjd ett fjärde kummel vilket ligger på Norrgårds mark. Det är runt och ganska väl bibehållet. Diametern är 6,80 och höjden 0,75 m.
34. # 26 Sydväst om byn, på ett avstånd av ungef. 2 kilometer från denna, finnes vid kärrena österom Bogsböle på ett högt berg, på dess nordsluttning, alldeles invid vägen till kärren ett runt kummel på ca 38,5 m höjd, med en djup skattgrävargrop i mitten. Dess diam. är 8,35 m, höjden 1,30 m. Gropens djup är ca 1/2 m.
35. # 27 Båtkulla. Ca en halv km sydost om byn på norra sidan av berget 20,6 finnes ett väl bibehållet runt kummel, som dock i mitten, till ca 1/2 meters djup, har en s.k. skattgrävargrop. Dess diam. är 9,10 och dess höjd 1,10 m.
36. # 28 Elmdal. Vid den s.k. Grytviken säges hava legat ett gravkummel, som dock i tiden blivit bortfört som ballast till ett segelfartyg.
- 36,37. # 27-28 Omkring en km. sydsydost om byn mot gränsen till Sjöfax-finnes på norra sidan av ett rätt stort berg, nära till punkten 24,0 på 43 meters höjd tvärrum kummel alldeles invid varandra. Det nordligare och större är runt och relativt oskadat, men har dock en grop i mitten och kanterna något omplockade. Dess diam. är 10,25 m. och dess höjd 1,85. Det mindre och sydligare är synnerligen illa medfaret, så att åtminstone hela ytan är omplockad och utströdd. Kumlet har antagligen varit avlångt och mäter i diam. i längd 7,85, i bredd 6,20 samt i höjd 1,20 m.
- 38/40. # 28-29 Sjöfax. Söderut från sistnämnda kummel ett par hundra meter och omkr. 1 km nordnordost från själva byn finnas invid Björnholms torp trenne kummel alldeles invid varandra i riktning ONO - WSW. Det kummel som ligger längst mot öster är alldeles förstört, stenarna ligger huller om buller på ett ganska vidsträckt område. Det mellersta kumlet är avlångt och i ganska gott skick. Dimensionerna äro 9,85 x 6,20 x 0,90 m. Det västligaste kumlet är runt och omplockat i mitten. Diam. 11,60 m., höjden 1,30.

41. Nära intill detta ställe ligger ön Björnholmen på vars högsta krön finnes ett oskadat kummel, vilket ligger på en höjd av ca 24 m. Kanterna äro något rubbade. Dess diam. är 6,35 m, dess höjd 0,80 m.

42, 43. Kyrkbyn. På ett avstånd av omkring en kilometer söderom Kimito kyrka, tvärs över åkrarna, finnes på norra sidan av berget österom den lilla vägen som leder över fälten tvenne kummel alldeles bredvid varandra på ca 47 m. höjd. Det östligare kumlet har väl varit runt, men är nu helt upplockat och raserat. Diam. är ca 7,20^m, höjden ca 70 cm. Det västligare kumlet är alldeles förstört och stenarna äro uppradade till en rektangulär fortsättning på ett ~~gä~~ gårde. I medlet av 1800-talet säges att en karl hade plockat upp dem och därvidlag från det första funnit "järnbitar liknande ett fångjärn med kedja, bestående av enkla och fina ringar". Vart dessa föremål hamnat är okänt.

44/46. Vreta by. På ett avstånd av en halv km sydsydost om Vreta by finnas på den västra och norra sidan av berget 27,8, trenne kummel invid varandra i riktning från nordväst till sydost. Det nordligaste kumlet är runt och orört, dess diam. är 6,35 m och dess höjd 0,60 m. Det mellersta är det största, ävenledes runt och väl bibehållet, dock med en mindre skattgrävargrop i mitten. Dess diam. är 12,65 m och dess höjd 1,90 m. Det sydligaste är det sämst bibehållna, med en stor grop i mitten. Diametern är 6,75 m, höjden 0,85 m. Dessa ligga samtliga på en höjd av ca 56 m.

undersökt
av Högman
H: s. 90
Teckning

47. Några hundra meter norr om föreg. ligger ett fjärde kummel på en högre bergsklack i en åker nedanför det förra berget på Snickars ägor. Kumlet ligger på en höjd av 20 m, är runt och något omplockat på ytan. Diam. är 11,60 m., höjden 1,40 m.

Österut härifrån vid den s.k. Boddalen ligger på Mellangårds mark vid en gångstøig som leder till byn, en stensamling av dimensionerna 9,50 x 7,50 x 0,60 m, som Högman anser vara ett gravkummel, men som undertecknad dock vore hågad att anse för någon sorts naturlig bildning.

48. Linnarnäs by. Alldeles invid byn, åt VNO eller väster, ligger på högsta
H. 45 avsatsen av berget 22,7 ett rektangulärt gravkummel, som är runt på ena ändan, antagligen på grund att stenarna där omrubbats. Kumlet är omplockat på mitten och har en sträckning från nordost till sydväst. Dess dimensioner äro 15,75 x 10,50 x 1,45 m.

49. Nära intill Linnarnäsudden på Rågholmen finnes ett annat kummel på en
H. 46 hög bergsklack. Kumlet är runt och väl bibehållet, samt beläget på höjden av ca 22 meter. Dess dimensioner äro: diam. 10,60, höjden 1,10 m.

Vi se sålunda att i norra delarna av Kimitoön finnes ett rätt stort antal gravkummel. Frågan är blott om verkligen alla äro att hänföra till bronsåldern eller om några använts under järnåldern. Utan att här ingå på detaljer torde den förra åsikten härvid vara den riktiga.

Härvid kan omnämnas, att enligt allmogens uppgifter i ett gravkummel i Tjuda by omkr. år 1850 påträffats under en flat sten "en messingskam och en stålskiva". Från kammen, som var av vanlig storlek, skall pinnarna till största delen hava saknats. Dessutom skall den ena pinnraden hava varit finare än den andra. Plattan av stål var tunn och "ungef. tre finger" bred. Antagligen äro dessa föremål som under historisk tid råkat i kumlet.

Från järnåldern hava vi intet fynd från hela ön, trots dess nära läge till viktiga kulturcentra. Antagligt är även att vi ej heller i framtiden skola påträffa sådana.

Från förhistorisk tid finnes ännu ett föremål, en större sten med ~~in~~ inborrade släta gropar, utan närmare inbördes ordning. Groparna äro 15 till antalet, men av olika storlek. 5 st. äro ca 8 cm i diameter och 4 a 5 cm djupa. De övriga voro 5 cm i diam. och ganska grunda. Stenen mätte i längd 78 cm och i bredd 50 cm. Ytan för groparna var 35 cm och stenen var av granit. Den sägs hava funnits i en hage, kringvuxen av tallskog. Den förvarades länge i Berga by på gårdsplanen å Västergård. Tyvärr försvann den någongång under år 1926, man antog som det meddelades mig, att några barn

2162-21
rt

hade vältrat den i sjön. Några som helst fotografier av denna sten, en offersten som det av beskrivningen framgår, finnas tyvärr icke, men väl en teckning av mag. V. Högman som förvaras i NM:s antikvarisk-topografiska arkiv. Till vilken tid denna bör dateras är osäkert. nml. prof. Tallgren i Suomen kiinteät muinaisjäännökset s. 64 ff (Hfors 1918) äro de äldsta offerstenar med skålformiga fördjupningar säkerligen redan från stenåldern, men andra äro från senare tid, troligen dock aldrig från historisk tid. Det är ofattbart att ett sådant minnesmärke av religiös betydelse förvarats på ett sådant ställe där det varit tillgängligt ~~för~~ för barnens okynne, och att det icke blivit fört till Kimito hembygdsmuseum där det väl skulle hava försvarat sin plats.

Helsingfors den 1 maj 1928.

Olof Appelgren.

N:o

b

18

Helsingin Kansallismuseo

ΛΥΓΓΙΟΝΑΡΚΕΟΓΟΣΙ

Förteckning över stenkummelgravar på Kimito-ön.

I. Kummel anträffade i K i m i t o sn:

I Bergby 1, Kalkkila 2, Gästerby 12, Trotby 1, Lappdal 1, Tolfsnäs (Tollnäs?) (eventuellt) 2, Skogby 1, Nordvik 2, Skålböle 1, Bogsböle 1, Tjuda 7, Maakila 5, Båtkulla 1, Elmdal 2, Sjöläks 3, Kyrkbyn 2, Vreta 4, Linnarnäs 3, Fröjdböle 2, Påvalsby 6, Mattkärr 4, Kådböle 6, Västermarkby 2 (ev. 3), Östermarkby 5, Kvarnböle 1(?). Summa 77 kummel.

II. Dragsfjärd:

Fallan 1, Rosendal 4, Genvöle 1, Ytterkulla 2, Rövik 1 (2?), Söderlångvik 2, Hammarsboda 4, Ytterölmoss 4 (har funnits 8), Kärra 4, Långvik by 2. Summa 30 (av dem 4 förstörda) kummel.

III. Västanfjärd:

Sirnäs 2, Norr-Lammala by 2, Lillkobböle (Lillkobbel?) 3, Tappoby 3, Östanåby 2, Nivelaks 4. Summa 16 kummel.

Inalles finnas i dessa tre socknar 123 stenkummel, vilka böra hänföras till bronsåldern.

Kimito-ön under förhistorisk tid

Av Olof Appelgren (liite 1).

№

10

ΗΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

ΑΥΓΛΙΟΝΑΥΚΕΟΓΟΙ

Redogörelse över en under
sommaren 1927 företagen antiska:
risk-topografisk stipendiatarresa till
norra delen av Kimito-ön

av
Olof Appelgren

Redogörelse över en under sommaren
1927 företagen antikvarisk-topografisk
stipendiatsresa till Kimito-öns norra del.

Föreliggande redogörelse utgör resultatet av en av underutsknad företagen antikvarisk-topografisk stipendiatsresa till norra delen av Kimito-ön, utgår till en linje dragen från Norrlångs dik i väster till Linnarväs i öster. Arbetet påbörjades de första dagarna av juli månad år 1927 och räckte i tre veckor. Resan möjliggjordes genom ett stipendium stort Fmk. 2500:- (två tusentvåhundra), som av redaktör Amos Andersson stämts till underutsknads förfogande. Det är här min angenäma plikt att till honom få fram bära mitt uppmärksamma tack, samt även till min lärare, prof. A. M. Tallgren, som väckte i initiativet och på annat sätt underlättade min resa.

Avsikten med denna stipendiatsresa var att bestämma och kartlägga öns fasta fornlämnningar, att av ortsbefolkningen söka erhålla uppgifter om dessa ävensom om fornfynd, som gjorts i denna ort, samt att om möjligt inlösa sådana fornsaker, vilka ännu ej inlevererats till Finlands Nationalmuseum i Helsingfors. Huvuduppgiften var härvidlag den förstnämnda. Som av det följande skall fram-

gå har från Kimito tillvaratagits ett rätt stort antal stenålders föremål, vilkas fynd-
uppgifter dock äro synnerligen svåra.
Härvidlag hade det varit av största betydelse att av öfverbefolkningen söka erhålla så många uppgifter som möjligt. Men de fynden i hushållsak gjorts under det förra århundradet, var det alltså naturligt att befolkningen inte mera kunde komma ihåg de närmare fyndomständigheterna, om de emellertid överhuvudtaget kom ihåg några föremål. Dessa hade dessutom under långliga tider, enligt fynduppgifterna alltså, bevarats hos någon bondefamilj, att inga nya fyndaker under denna resa kom att påträffas, berodde på det isriga och osynliga arbetet som i detta avseende utförts av folkskolläraren N. O. Jansson. Vretdal, grundaren av Kimito. Menbyggs museum i Vreta. Sagalund. Han hade till sina samlingar lyckats överkomma av öfverbefolkningen antagligen alla de föremål, som de funnit och haft i sin ägo. I dessa samlingar befanns sig, enligt vad under tecknad lyckats få reda på namnet af stenålders föremål och till från bronsåldern. Stenålders föremålen hos honom utgjöra över hälften, cirka 60 % av alla på önskan föremål och från bronsåldern en fjärdedel. I vänt på detta museum, som efter folkskollära Jansson. Vretdal död överlämnats till Kimito socken, icke katalogiserat enligt moderna principer och värderat dessutom synnerligen trångt om utrymme, varför man måhända i en framtid kan

komma att där påträffa ännu flere, till vi
dare skända fyndfynd. Under sist lidna
sommars var de nation samlingarna som
bäst underkastade en noggrann katalo-
gisering, som mera mot värda tidens krav
varför jag hoppas att under änst undande
sommars, förutsatt att jag kommer i tillfälle
att fortsätta mina arbeten, kunna erhålla
såväl noggrannare fynduppgifter över de äld-
re som även nya fynd.

Jag ber att efter denna inled-
ning få övertaga till att behandla resulta-
ten av sommarsens arbete uppständer krono-
logisk följd.

En kimito besöker sig ju som
känt i Åbo skärgård, ungefär mitt emellan
nämnda stad och Hangö. Å Åbo och Hangö-
borns län, i Kalix län och i Pärkkis
domsaga. Den omfattar, förutom själva
kimito socken, även Dragsfjärd och Västans
fjärd socknar samt Angelnemi kapell och
har en landareal av cirka 1532 km². Be-
folkningen uppgår till cirka 13.000 perso-
ner (år 1908 = 12.778) och är den överbägan-
de del svenskatalande. Dock förekommer
även en avsevärd finskatalande befolk-
ning, utan några skarpa språkgränser.
Vid de industriella anläggningarna
i söder finnes näst mycket finskatalan-
de personer men i allmänhet kan man
säga att den finska befolkningen ökar
enligt norr. För att i nordost i Angelnie-
mi vara ett förhållande.

De lösa jordlagen på Kimito-ön
består till största del av morän, samt i 710

och N. V till en del av mosand. På mitten
av ön löpa sandåsar och sandmoräner
i nordost-sydvästlig riktning och i väs-
ter finnas åsar, vilka löpa i isörelsens
riktning. På stora områden spridda
ungefär jämt över hela ön. Förekommer
bördig åkerlera. Där jämt påträffas
här och där obetydligt rullstensgrus,
svämm-sand och -lera, torv och gjutja.
Berg grunden utgöres i de
norra och södra delarna av ön främst
av post-boemisk migmatitgranit, medan
den ömmenta delen främst består av pre-
boemiska skifferar. Där jämt förekommer
naturligt vis även gneis på olika ställen,
synligt i trakterna Söder om Fölsnäsfjär-
den, homblande gneis främst även vid
sistnämnda ort, diabas, och kalksten på
många spridda områden, som i Norr-
Sundvik, Rasendal samt i öns sydöst-
ra delar. Giorit torde endast förekomma
på en holme i Norrviken. På några ställen
på Kimitos norra del förekommer i förning
med trakter i Penar och Salo i Södra Fin-
lands granit mindre brötlstycken av skif-
fer och samtidigt även mindre granater. Även
de skifferartade gneiserna innehålla på
Kimito rätt ofta granater, kordierit, sil-
limanit och andra kontaktmineraler.
I Kimito har isörelsen under istiden
främst förliggat i riktning från nord-
väst till sydöst och förefinns, som redan
nämnts, sandåsar och sandmoräner på
öns ömmenta del vilka sträcka sig från
nordöst till sydväst och på fastlandet föl-

sätta ungefär parallellt med Hangö-
och Lojo åsarna. Baselinjer, vilka visa
sig i berggrundens konfiguration före-
komma här i 80° till 260° riktning.

Vid tiden för Litorina-
maximum, som i Sydvästra Finland un-
gefärligen är beläget på cirka sjutis mil-
ters höjd ovan den nuvarande havsytan,
låg Kimito ännu till största delen under
havsytan. De öar och holmar som här och
där höjde sig upp över havet, voro rike
allt för omfattande. Förutom kan man så-
ga att Kimito vid denna tid hade un-
gefär samma karaktär, som den ytter-
sta skärgården utanför Hittis nu har.
Det var endast de högsta bergstopparna,
främst i nord och sydost vilka liksom
kalla klippor och skär, reste sig upp ovan-
för Litorinahavets yta. Och det är helt
naturligt att vi från dessa tider sakna
vare som helst spår av någon stenålders-
bosättning. Den befolkning, av vilken vi
hava träffat spår i trakten av Suomen-
jävi, som vid denna tid levde på fast-
landets kust, vid skyddade vikar, und-
vek beröringen med skärgården och vå-
gade sig än mindre ut till de yttersta
skäran. Fisket vid vattnedragen och invid
njäsa kusten var deras huvudnäring,
havsfisket var ännu okänt för dem.

nej.

nej.

Det är följande från de föl-
jande tiderna vi från Kimito-ön hava ^{minst} ~~spår~~
~~av~~ stenålders. Man känner nämligen för
närvarande till 17 (eller varit helt endast 16)
stenåldersföremål från ön, nämligen följ-

147 (cf. 50 och 6) 16

jande:

1. Finnen i Kimito, Gärderby. En bit.
formig hammarska, märkbart pånytt slipad (försedd med ryggsömm?). Hålet
och basen ^{försedd} överad med ^{väl} kulprova. En bit
av August Amfuts samlingar på Vii-
nilä gård. med stor säkerhet densamma
som nummer 6.

2. En rätmejsel, Finnen i Kimito
på Söderlångvik gård, mark, vid plöj-
landet av en åker 1869. I genomskärning
nästan likvinklig. Dimensioner $15,8 \times 5,31$
 $\times 2,8$ cm. Donerad till Nationalmuseum i
Helsingfors år 1872 av H. M. Sinder. Kata-
lognummer: N. M. N° 1228.

3. En rätmejsel, Finnen i Kimito.
En näppa nämnde fjärd uppgrävt. Di-
mensioner $9,0 \times 3,5 \times 2,1$ cm. Eggen mjäll
och föremålet även användt i en meddel.
Donerad till Finska Fornminneföreningen
den 18. 10. 1875 av fröken Augusta Gran-
berg. Katalognummer N. M. N° 1754:3.

4. En rätmejsel, Finnen i Kimito
soken Thorsböle by. Velt slipad och my-
cket väl bibehållen. Dimensioner $12,0 \times 4,8$
 $\times 3,2$ cm. Invänt till N. M. 24. 11. 1909
av arbetaren Nestor Karlsson och aukost
med 10:-. Katalognummer: N. M. N° 54487

5. En rätmejsel, Finnen i Kimito
soken, Viikkari by eller i Kättis socken,
i genomskärning fyrkantig, med om-
däde ridor. Eggen förstörd. Dimensio-
ner: $9,7 \times 4,8$ (vid eggen, vid andra ändan
 $3,6$ cm. bred) $\times 2,3$ cm. Inköpt av H. M. Hög-
man till N. M. Katalognummer: N. M.

№ 2503 A:12.

6. En planmygga skapt hålsyka med kraftig holk. Dimensioner: 15,85 x 4,2 x 4,0 cm. Skulptur till Finska Fornminnesföreningen år 1910 av August Amnell, samlingar. Finner i Kimito, utan några närmare fynduppgifter. Se S. M. G. A. V. 1 s. 71, fig 27. Med stor sannolikhet samma föremål som № 1. N. M. № 5512:16.

FET

7. En pilspets av skiffer med tånge av dyp blått. Die steinzeitliche Wohnplatzfunde I fig 96. Finner i Kimito socken Inghelby vid trädgårdens arbete år 1916. Se Finskt Museum 1918: Nyförväro. Katalognummer: N. M. № 7098.

Desattom förvaras i avlidne folkskolläraren N. O. Jansson. Vatt-dals samlingar, om tillhöriga Kimito kommun, & Kimito. Vreta-Saglund följande stenåldersföremål:

8. En hålmepel l. nya, finner i Kimito socken Prästgårdstorp, Rödalen. Bland gammalt skrot. Antagligen upplättad i Pärköle. Med, botten av cyren, tillverkad av spröd svart hornblende. 11,8 x 6,4 x 2,4 cm.

9. En tränska, finner i Kimito socken, utan närmare fynduppgifter. Hald, mera smalt, på eggen bedridd mera konkar än på den andra. Ena kanten av eggen nämnt sjämn. Svart slipad. Ljus på dill färgen. Dimensionerna: 12,4 x 5,9 x 2,0 cm.

10. En spets av ett vapen, fönstret med skapt håll. Finner i Kimito socken, Vreta Storgård, vid en myddling på en stenbakke. Den ena sidan konkar, den andra

7a plan eller nägot obetydligt konvek.
Skasthål, mera långsträckt form. Ge-
nomskärningen trapetsoid med runda-
de hörn. Dimensionerna: $29,75 \times 6,0 \times 2,1$
cm.

11. En rättmippl. Gunnen i Kimito
sollen i kånspären på landsvägen mel-
lan Engelsby och Vest lax. Mera bred och
med rektangulär genomskärning. Dimen-
sioner: $7,8 \times 4,5$ (vid öggen, vid andra ändan
 $3,4$) $\times 2,1$ cm.

12. En rund stenklubbaförred med
skasthål. Gunnen i Kimito sollen. Norr-
långvik by. på en vind. Skasthål uppkom-
mit genom konstig dubborring för vardet
och ändorna. Dimensioner: $11,3 \times 9,6 \times 3,5$ cm.

13. En tvärkya, Gunnen i Kimito sor-
ken, Villkån by på Östergårdgårds vind.
Stor och kraftig, jämn bred med rundad
egg. Ena sidan jämn, den andra något ut-
st. buktad, av så kallad östergårdsmått ydd.
Dimensioner: $22,8 \times 6,9 \times 4,8$ cm.

14. En tvärkya Gunnen i Kimito sorken
Engelsby. Smeds. På angyradan förred
med en tvärgående fördjupning för fast
hållande av skafvet. Nästan jämn djok.
För mittet mätas ut. Fier färden legra
med ljusbruna porfyrlignande konv. Di-
mensioner: $14,6 \times 6,3 \times 4,1$ cm.

15. En halv fändig skasthålskya Gunnen
i Kimito sorken Gemundsvidja. Riktigt
uppgift av folkskollanar fanns en litad för
långt sedan i sammanhang med flera and-
ra stenaker, vid upp hållande av en åke.
Riktigt säggen med bl. a. en mycket stor

stenyxa. Gårdens drängar säger hava haft
 dessa föremål i sin ägo, men var de and-
 ra om än det man icke. Denna halv-
 fjärdiga yxa är utan skast hål, den är syn-
 nerligen väl slipad med skarpa kantar
 och av en ljusgrön stenart. Dimensioner:
 $24,8 \times 7,8 \times 4,5$ cm.

16. En rätmejsel(?), utan närmare
 fynduppgifter. Osäkert om det är en stenaålders
 redskap eller blot en naturlig bildning.
 Dimensioner: $6,9 \times 6,7$ (vid eggen, vid andra
 ändan $4,3$) $\times 0,9$ cm. Svärsnittet en långt ut-
 dragen rektangel. Stenart: Ljusröd sand-
 sten.

17. En rätmejsel, funnen i Dragsfjärd
 socken, ytterölmoss, i Pärrikgårds ägor, vid
 upplöjandet av en ång till åker, cirka 18 mm
 från jordytan. Svärsnitt fyrkantigt. Di-
 mensioner: $9,2 \times 4,75$ (vid eggen, vid andra
 ändan $3,3$) $\times 2,2$ cm. Katalognummer: U.
 M. 2503 A: 11

18. En bit av en stunedskap, funnet
 i Dragsfjärd socken, i Ånvidja torp i mark
 hörande till Pärrikgårds ägor. Svärs-
 nitt fyrkantigt, dimensioner cirka $4,5 \times$
 $2,9 \times 1,4$ cm. Katalognummer: U. M. 2503 A:
 13.

Lön av fyndförtäringens framgång,
 är intet av dessa något säkert grav- eller
 begravningsfynd, utan torde de alla vara lös-
 fynd. Frågan ställer sig em, om vi kunna
 ha ante om kinnito-ön under stenaåldern
 haft en fast bosättning eller icke, såhuru
 da, om vi i dessa fynd endast hava att
 se spår av ett tillfälligt besök eller ej.

157

hava vi från denna ö hela fyra bronsföremål,
i sig själva ju icke till ansenligt antal, men i för-
hållande till hela hela landet bronsåldern tynd
nästan stort. De äro följande:

1. En docka af brons med särskilt gjutet
skaft, vilket med fyra nitar är fast vid klingan,
rund knopp med fem äkta spiraler och mitt-
knopp; den andra delen af skaftet slutar i tvänne
spetsar; klingan har på mitten en upp höjd
är och dennas bägge sidor fyra inristade
parallella linjer. Längd 25,8 cm. Funnen
sommar 1888 af May V. Högnan i Drags-
järd socken, Långviks by i ett rummel vid en
havsrik. I detta rumm äro ingen stenkista och ej
heller påträffades brända ben. Dolken kan da-
teras till Montelius andra period. Katalog-
nummer: N. M. 2503 A. 1. Se. Harkman: Die
Bronzezeit Finlands. F. F. T. XVII, H. 1, 1897. fig 7

2. En avsattna af brons, med uppstående
kanter avrundad tvär balle och en upphöjning
på mitten av bredvidan som smalnar av mot
ruggen. Klingans smalidor äro väloda och af-
slutas upp till en i en bäge. Längd 14,5 cm.
Funnen samma sommar som föregående af
May. Högnan i Dragsjärd socken, Hammas-
böda by i ett stenkammer. Dateras liksom
den fönda till Mont. II period. Katalognummer
N. M. 21910. Se. Harkman: a. a. fig 8.

3. En halsett af brons, med nästan rund
hals och öra något öronen mitten; omrad
endast i ena sidan med parallella tvär strek
afgående från öran och ett vertikalt strek af-
gående från mynnigen, som skär de fyra
tvär streken. Ornamenten utfödda i relief.
Fyller den så kallade Mälarslet-typen, som

bör dateras till Mont. IV - V period. Funnen i Kimito socken, utan närmare fyndomständigheter. Se. Hackman: a. a. fig. 18. Katalognum: mer: Cr. Cr. 800.

H. En hålcut av brons, funnen antagligen i Kimito socken. Cuten övre del är svårt skadad, så att dess ursprungliga storlek inte längre kan bestämmas. Från eggen uppåt är den ungefär två cm. massiv, dess väggar är tjocka och den ser ut att vara märkvärdigt platt. Cuten hade förvärvat av folkskollärar Jansson av hans bror, som i sin tur på 1860-talet hade inköpt den på en auktion efter den avlidne bonden Joh. Sjöblom i Fjuda by. Den hade då legat i en skäpklåda. Sjöblom hade för omkring 100 år sedan flyttat till Kimito från Palike by i Saga socken. Jansson antager att den blivit funnen i Kimito, i Fjuda eller Quakila by. Då denna cut räknas karakteristiska kännetecken är det värt att närmare datera densamma, men torde den väl tillhöra yngre bronsåldern. Dess längd är 50 mm och eggen bred 42 mm. Den förvaras i Sagalunds hembyggs museum.

Se. A. M. Tallgren: Tre nya bronsåldersfynd från Finland, Finl. Museum 1906. fig 2.

Dessa fyra bronsåldersfynd torde alla kunna räknas till den västfinska bronsålderskulturen och till skandinaviska typer. Dolkarna och den skadade cuten ^{är} dessutom antagligen importerade från Sverige. Som ett ytterligare bevis för att Kimito under bronsåldern varit bebodd, utgöra de talrika stenku-
len, vilka alla ^{väl} böra räknas hörande till bronsåldern. Från den stora delen av Kimito-ön är följande församlingar kända: (Samma

förteckning är uppaförd. byavis).

2 Höymen Beryby nordväst om jämsa byn, nära landsvägen till Engelniemi, cirka 50 m. från denna nära det ställe där vägen går ned till byn, finnes på kullen 16.7 ett runt kummet omgivet av skog på cirka 28 m. höjd. Kummet är rätt väl bibehållet, dock finnes på toppen en mindre s.k. "kattgrävargrop" och består av mindre stenar. Mått i höjd 0.75 och i diameter 9.10 m.

Kalkhila. Sydsväst om byn, på ett avstånd av 400 m. finnes på norra sidan av berget 21.9 tre små kummet, på cirka 9 m. avstånd från varandra, i riktning nordväst till sydost. Det sydligaste är 6.60 m. långt 5.10 m. bredt och 0.90 m. högt. Det andra och tredje kummet har dimensioner av 7.0 x 6.60 x 1.15 m. Båda kummen består av mindre stenar och uppvisar båda de vanliga kattgrävargroparna i mitten.

Gästerby. Ungefärligen 350-400 m. åt nordnordost från Svartträsket finnes i närheten av ett stort trevrat kummet alldeles utvid varandra på cirka 34 meters höjd. Båda äro cirkelrunda och äro uppbyggda av stora stenar. Kummet är 4 m. i diameter 9.10 m. och i höjd c. 1.10 m. I detta som är rätt väl bibehållet, finnes en grop i mitten, cirka 60 cm. djup. Kummet är 5:1 diameter är 10 m. och höjd 1.25 och är det mycket skadat och omsökt.

6 I ungefär nordlig riktning från dessa rättriånda finnes på 350 å 400 m. avstånd ett tredje kummet, i närheten av en äng mellan nämnda berg

och Viksgård, på cirka 23.5 meters höjd.
Detta kummet är nästan helt och hållet
förestört och upplokat varför det är svårt att
angiva dess dimensioner. Enligt V. Högnar
mätte det ungefär 8 m. i diameter och vä-
rde 1.20 - 1.30 m. i höjd. På dess norra si-
da finnes det dock en öronbit, c. 3 m. i
längd.

Nordvärdst (9 m 0) från detta
kummet tvärs över nämda ång som sträcker
sig till Viksgård. Finnes på berget från näm-
da gård mot nordväst, vid dess västra sida
ett annat kummet på cirka 22 meters höjd.
Detta är runt och mäter 9.60 m. i diameter,
samt 1.50 m. i höjd. En kalkgrävning strä-
cker sig i mitten ända ned till botten.

På samma bergs norra sluttning
ungefär 200 meter från sistnämnda kummet
finnes vid en åker som även sträcker sig till
Viksgård i östsydost ett femte kummet på
13 meters höjd. Kummet är runt, 9.10 m. i dia-
meter och 1.20 m. i höjd, och upplokat.

Längsvid redan nämda träsk. Svart-
träsket finnes ännu ett jätte kummet, nä-
ra intill ett torp av samma namn. på trä-
skets västra sida, på 17.2 meters höjd. Kummet
är mycket starkt upplokat och lent är av kul-
bersten. Dess dimensioner äro: 11 x 10.3 x 0.90 m.,
men har kummet täckt varit högre.

Nordost om Gästerby, cirka 75
m. från nämda ställe, finnes på Västra sidan
av berget 15.7, på högsta stället, tvänne förestör-
da gravkummet. De hava samma formen
av halv cirklar, och hava väl anpassningen
vänt ända. Medrädda stenar medanför

7.

8.

9.

10-11

på lägre avsatser finnes ännu kvar och vittra
om kumlets skadogjörelse. Kumlet är 10 m.
i radien och ungefär 4.5 m. och i höjd på
det blottade stället 0.85 m. men har antagligen
 varit över 9 m. i diameter. Det andra grav-
 kumlet har varit mindre, cirka 7 m. i diame-
 ter och 1.20 m. i höjd. Äro på 97 m höjd.

12-13

700-800 år. norrom Dalby (eller
Fjuda.) tränk på den kulle oaröver landsvägen
löper finnes toerme kummet ungefär på 26 meters
höjd. Det större kumlet är mycket upplöskat, så
att den inre kistan sticker fram. Den kistan är
flata. breda stenar lända på kant, parallellt
med varandra och en stor sten lagd tvärs emot
dessa bildar ändan. Kumlet har varit runt och
mått i diameter 9.60 m. och i höjd 1.15 m. Av
den inre kistan är en 1.70 m lång och 1.10 m.
bred bit synlig. Måhända är dock denna kis-
ta endast en naturlig bildning. Det mindre
kumlet är likaså runt och upplöskat i mitten,
samt mått 7.20 m. i diameter och 0.90 m. i
höjd.

14.

Ungefär 950 år. Vid en av dessa
sistnämnda finnes ännu ett, på en kulle österom
landsvägen till Gästerby. Det är mycket för stort
och mått i diameter 6.40 m. Höjden är endast
0.5 m. De ursprungliga dimensionerna är
okända. Kumlet ligger på en höjd av ungefär
23.5 m.

15

600 år. nordväst (N.N.O) om
kumlen 12-13 finnes på ett berg alldeles ovid
landsvägskälet, väst vägen till Lappdal vi-
ker av från vägen till Gästerby, på östra sidan
av landsvägen nära Västergårdens lopp, lämna
garna av ett kummet. Detta ligger på en höjd

Stenstätt

av 31.95 m. och dess botten är sin stor del förstört
Höghögen mäter om c. 9 m. i diameter och c.
0.60 m. i höjd.

Att alla dessa kummet, vil-
ka ligga i Gästerby, äro näst så alla med-
farna, krossa helt i diket där på, som även
B. Höghman i sin berättelse angiver, att ste-
nar från kummen vid olika tillfällen släpats
till Gästerby gård. Denna metod, uppger be-
folkningen, var helt annan ända till dess
lagen om forminnenas värd iukom, men
hade kummen efter dess tillkomst i huvudsak
blivit fredade.

Frolby. Cirka 400-500 meter.
Söder om Långkärret finnes på berget 26.8:1 syd-
östra sida, cirka vid Långkärren på 23 meters
höjd ett rikt kummet, vars högra sida är
nedrasad, men som dock torde vara orubbat
till botten. Diametern är 8.20, höjden 1.00
dell 1.10 m.

Sty 16

4

Lappdal. Öster om Järgstäl-
let till Rödby i Sagan socken, på ett avstånd
av omkring ett hundra meter finnes på det s.k.
Telegraf berget ett mycket alla medfartat gras
kummet på 28-30 meters höjd. Endast den väst-
ra sidan är något så när orubbad, på öst-
ra sidan synes botten. Kummet i utpräg-
ga dimensioner är omöjliga. Berget har till
slutt efter en telegrafstation som låg där un-
der det orientalska kriget och till var uppfö-
rande kummet antagligen blivit förstört.

17

Degerdal. Enligt Höghman hade
i denna by utprägligen funnits fem kum-
met, av vilka dock intetdera flera finnes kvar.
Det ena skall hava legat på ett berg nordväst

om byn mitt emot Storbasarholmen(?), på vil-
ket bevis avseende mer eller mindre stenar ligga.
Det andra skulle vara varit beläget på Tall-
holmen, men såges tydsamt under finska
kriget 1808 sänkt den stenan i sundet för
att hindra den svenska flottans operationer
i dessa farvatten.

Tolpsnäs. Enligt uppgift av löjtnant
skall ungefär en vest väst om byn på Bo-
bergen ligga toenne kummel, men kunde au-
dreteknad dock äke få reda på deras läge, om
vilket de av ortsbefolkningen jag träffade, inga
säkra uppgifter kunde ge.

18 Skogby. Ungefär 1 km. söder om byn
finnes på en berg öst om Tolpsnäs träsk och öster
om landsvägen till Tolpsnäs en kummel på cirka
34 m. höjd. Kummlet är omgärdat och en kalkgräva
grop sträcker sig ända ned till botten. Dess dia-
meter är 8.30 m, och höjden 0.80 - 0.90 m.

19-20 Nordvik. 300 meter nordostväst
(N.N.W) om sjöns byn finnes på södra sidan av
längd 28.7 vid slutningen nedanför havsstran-
den cirka 100 m. från vägen toenne kummel
alldeles invid varandra. Nr: 19 är runt och
orskadat kumdrakligen, blivit näst intill ned-
sat. Dess diameter är 12.10 m och höjden 1.30 m.
Kummlet Nr: 20 är av längd i riktning nordost-
väst till sydost (N.N.W - S.S.O), dess längd är
9.75 m, dess bredd 6.20 m. Kummlet är helt
upplöskat, varför dess ungefärliga höjd är
svår att bestämma, om mått den cirka 75.
80 m i höjd.

21 Skälböle. Halv vägs mellan denna
byn och Gräsböle, finnes på en låge kulle, alldeles
invid vägen runt norr på cirka 17.2 meters

höjd en mindre runt kummet, bestående av mindre stenar och omväxlet av skog. Diametern är 7.40 m. och höjden 0.85 m och är kummet väl bibehållet. Det ligger norr om en som flyter ned väster, på en avstånd av ungefär 150-200 m från denna.

Boogsböle. Ungefär 850 m. norr om vänskälet till Boogsböle och Dillekärr. Mellan nära den sistnämnda vägen åt öster finnes på cirka 30 meters höjd en mindre runt kummet, omgivet av skog. Dess diameter är 6.20 m och dess höjd 50-60 cm.

22

Fjinda by. Nära gränsen mellan Fjinda och Gästby. Väster om landsvägen till sistnämnda by, på ett avstånd av ett par hundra meter därifrån vid Råstentops finnes ett ~~litet~~ litet kummet, nästan fast intill väggen av en rit husbyggnad väster om Gästby träsk. Det är betydligt nedrasat och har omrubbats, varför dess yttre gränser äro oklara. Kummet har antagligen haft en rund form, med en diameter av cirka 9.10 m. och en höjd av 1.30 m. Kummet består av kullersten.

23

Några hundra meter söderut från detta sistnämnda finnes ännu andra kummet, med endast en liten åker mellan, på en mindre bergklack, ungefär på 21.5 m. dess höjd. Kummet är liksom föregående väster om landsvägen. Bägge äro runda och väl bibehållna. Det förra kummet har en diameter av 8.20 m och en höjd av 1.15 m och en skategräsangros i mitten. Det andra är ungefär lika stort. Dess diameter är 8.10 m. och dess höjd 1.10 m.

24-25

Sydväst om dessa sistnämnda på

26-27

andra sidan landsvägen, nära intill träsket, finnes nära intill båken tvänne kunn-
mel på en låge kulle. Dess höjd är ungefär
17.2 meter ovanom havsytan. De är belägna
på ett avstånd av cirka 400 meter öster om land-
vägen och lika långt väster ut från träsket.
Det ena kullet, diametern är 9.10 m. och höj-
den 85 cm, det andras diameter är 7.0 meter
och höjden är 80 cm. Fägge är rätt väl bibehål-
na.

28-29.

Mer om Tjuda by nära intill vä-
gen, cirka 400 m. från denna, halv vägs mellan
Käkerstorp och Tjuda by finnes tvänne kunn-
mel på ett ^{höjden} avstånd 18-19 m. andelen bredvid
varandra i riktning från nordost till syd-
väst. Det ena är rätt stort och ovalt, med en skål
grävargrop i mitten, samt har det rasat rätt
mycket på sidorna. Längden (i riktning NO-
SW) är 9.20 m, bredden ungefär 8.10 och höj-
den 1.40 m. Det mindre kullet är nästan
helt och hållet förstört, har numera endast
en diameter ~~är~~ 4.80 m och en höjd av 75 cm.

30-32

Maaphila. Ungefär 150 å 200 m.
väster om byn på det höga bergets östra sida,
kallat Spånå malen, finnes tre kunn-
mel andelen bredvid varandra, bildande en trian-
gel, med sidorna mät. 20, 19 och 15 meter.
Dea är rätt illaförna, så att endast en del
stenar finnes kvar. Det tredje kullet är dock
i något bättre skick. Kullet N° 30, beläget nä-
mast byn, är mycket illa oöpplockat, och mä-
tt cirka 8 m i längd och 7.20 i bredd. Höjden
är endast 60-70 cm. Det nordligaste är det bäst
bevarade, dess diameter är 6.30 m och höjden
är 0.75 m. Det västligaste är även mycket illa

fulldygat, dess längd är 7.50 m, dess bredd 6.20
och höjden blot 0.40 - 0.50 m.

En par hundra meter väster om
dena sist nämnda finnes på samma berg på
cirka 47 meters höjd ett fjärde kummel. Detta ligger
på ånggårdsmark. Det är runt och ganska
väl bibehållet. Diametern är 6.80 och höjden
0.75 m

33

Sydväst om byn, på en avstånd av
ungefär 2 kilometer från denna finnes vid kär-
rena öster om Boopåle på en ångt berg, på dess
nordsluttning, alldeles invid vägen till kärren,
ett runt kummel på cirka 48.5 meters höjd, med
en djup skattpåvarop i mitten. Dess diameter
är 8.35 m, höjden är 1.30 m. Gropens djup är cir-
ka 1/2 meter.

34

Psät kulla. Cirka en halv kilometer
sydost om byn på norra sidan av berget 20.6 fin-
nes ett väl bibehållet runt kummel, som dock i
mitten, till cirka en halv meters djup, har en
n.k. skattpåvarop. Dess diameter är 9.10 m
och dess höjd är 1.10 m.

35

Blundal. Vid den n.k. Gylt riken säges
hava legat ett graskummel, som dock i tiden bli-
vit bortfört som ballast till ett segelfartyg.

Omkring en kilometer syd syd-
ost om byn mot gränsen till Sjö lax finnes på
norra sidan av ett rätt stort berg, nära till
punkten 24.0, på 43 meters höjd tre kum-
mel alldeles invid varandra. Det nordliga-
re kummet är runt och relativt okädat, men
har dock en grop i mitten och kanterna något
omplöskade. Dess diameter är 10.25 m och
dess höjd 1.85. Det mindre och sydliga är syn-
nerligen illa nedfart, så att åtminstone de-

36-37

la ytan är oupplöskad och utströdd. Kummlet har antagligen varit avlångt och cirkulärt i längd 7.85, i bredd 6.20 samt i höjd 1.20 m.

38-40

Sjölar. Söder ut från sist nämnda kummel ett par hundra meter och omkring 1 km. nordvärdart från jämsa byns fjunas älv vid Björnlöshuset finns kummel avdelas ut vid varandra, i riktning O.N.O - W.S.W. Det kummel som ligger längst ut är en avdelas förstört, stenarna ligger luller om luller på en ganska vidsträckt område. Det mesta kummlet är avlångt och i ganska gott skick. Dimensionerna är 9.85 x 6.20 x 0.90 m. Det västligaste kummlet är cirkulärt och oupplöskat i mitten. Diametern är 11.60 m., höjden är 1.50.

41

Nära ut till denna ställe ligger en Björnlöshuset på vanligt sätt kända fjunas ett okänt kummel, vilket ligger på en höjd av cirka 24 meter. Kantarna är något rubbad. Dess diameter är 6.35 m, den höjd 0.80 m.

42-43

Kyrkstens. På en avstånd av omkring en kilometer söder om kinnby kyrka, över åkranas fjunas på norra sidan av lilla öster om den lilla vägen som leder över fälten finns kummel avdelas bredvid varandra på cirka 47 meters höjd. Det östligaste kummlet har väl varit cirkulärt, men är nu helt upplöskat och oavsett. Diametern är cirka 7.20, höjden cirka 70 cm. Det västligaste kummlet är avdelas förstört och stenarna är uppstapade till en rektangel. Här förtätning på en gård. I medeltal av 1800-talet sägs att en Karl hade plockat upp dem och därvid lag från det första kummlet "jämletras litruande ett fängs järn med kedja, bestående av enkla och fina ringar." Vart dessa föremål kommit är

okänt.

Wata ley. På en avstånd av en halv kilometer sydväst om Wata ley finns på den västra och östra sidan av berg 27.8, tre kummel i riktning från nordväst till sydost. Det nordligaste kummet är runt och örat, dess diameter är 6,35 m och dess höjd 0,60 m. Det mellersta är det största, även leder runt och väl bibehållet, dock med en mindre skattgrävning i mitten. Dess diameter är 12,65 m och dess höjd 1,90 m. Det sydligaste är det närmast bibehållna, med en stor grop i mitten. Diametern är 6,75 m., höjden 0,85 m. Dessa ligger samtliga på en höjd av cirka 56 meter.

44-46

Några hundra meter nor om föregående ligger en fjärde kummel på en högre bergsback i en åker nedanför det fjärde berget på Strickan ägor. Kummet ligger på en höjd av 20 meter är runt och nägot oregelbundet på ytan. Diametern är 11,00 m., höjden 1,40 m.

47.

Strikt härifrån vid den s.k. Bodda-
len ligger på Mellangårds mark vid en gång-
stig som leder till byn, enstensanläggning av dimen-
sionerna 9,50 x 7,50 x 0,60 m, som likgiltigt an-
ses vara en gravkummel, men som under tek-
nisk önskan bör läggas till anse för någon sort na-
turlig bildning.

Liundnäs ley. Använder i nord
ley, åt v. u. eller väster, ligger på högsta av-
satsen av berg 22,7 ett rektangulärt gravkum-
mel, som är runt på ena ändan, antagligen
på grund av stenarna där omrubbats. Kum-
met är oregelbundet på mitten och har en sträck-
ning från nordost till sydväst. Dess dimensioner:

48.

Mer är 15,75 x 10,50 x 1,45 m.

49. Nära intill Simmans udde på Rågöholmen finnes en annan kummet på en hög bergklack. Kummet är antor välbehiått, samt beläget på höjden på cirka 22 m. Dess dimensioner är: diametern 10,60, höjden 1,10.

Om se sålunda är i denna delarna av kummet en finare och rätt så stort outalgraskummet. Frågan är nu blott om verkligen alla är av här för en eller annan ålder, eller om några används under järnåldern. Utan att här ingå på detaljer torde den föra åsikten härvidlag vara den riktiga.

Härvid kan utmärkas att enligt allmogens uppgifter i en graskummet i fjärdalen omkring år 1850 påträffats under en flat sten "en ockeringskam och en stål kiva". Från kummet, som var av vanlig storlek, skall pinnarna till största delen hava saknats. Dessutom skall den lilla pinnaden hava varit finare än den andra. Plattan av stål var denn och ungefär tre finger bred. Antagligen är dessa föremål som under historisk tid räkat i kummet.

Från järnåldern hava vi intillfynd från hela ön, trots dess nära läge till riktiga kulturcentra. Antagligt är även att vi ej blott i framtiden skola påträffa sådana.

Från förhistorisk tid finnes ännu ett föremål, en större sten med inborrade slåta gropar utan någon inbördes ordning. Groparna är femton till antalet, men av olika storlek. 5 stycken är cirka 8 cm. i diameter och 4 à 5 cm djupa. De övriga vara 5 cm. i diameter och ganska

ka grunda. Stenen mätte i längd 78 cm, och
 i bredd 50 cm. Ljtan för grönarna var 35 cm
 och stenen var de grönit. Den såges hava
 funnits i en hage kringvägen av tårskog.
 Den förvarades länge i Beriga ley på gårdspla-
 nen å Västugård. Tyvärr försvann den på
 gonggang under år 1926, man antog, sandet
 meddelades mig, att några barn hade valt
 rat den i stån. Några som helst fotografieras
 denna sten, ^{en offersten} som det av bevisningen fram-
 går, Gimmas tyvärr icke, men väl en teckning
 av mig. V. H. Sjöman, som förvaras i Natio-
 nalmuseumets anti kvark-topografiska ar-
 kis. Till vilken tid denna bör datera är osäkert.
 Enligt prof. Falgren i Suomen kinteat muis-
 naisjäänökset sid 64 ff. (Helsingfors 1918) äro
 de ärlita ^{offerstenarna med skilform förskräpiga} säkerligen redan från stenalder,
 men andra äro från senare tid, troligen dock
 aldrig från historisk tid. Det är ofatbart, att
 en sådant minnesmärke av religiös betydel-
 se förvarats på ett sådant ställe, där det varit
 tillgängligt för barnens akynne, och att det
 icke blivit fört till Kimito hembyggs museum,
 där det väl skulle hava förvarats sin plats.

Helsingfors den 1 maj 1928

Olof Appelgren